

JOHANN JOSEPH RÖSLER (1771–1812)

**Kapitoly z pražského hudebního života
kolem roku 1800**

© MgA. Alena Hönigová 2021
<https://www.alenahonigova.com>

3. KAPITOLA

Muzikantem na volné noze
aneb
Pražské koncerty domácích
i zahraničních virtuosů

Alena Hönigová

OBSAH

3.1	1798–1801: Skladatelem na volné noze.....	3
3.1.1	Roztržka s Guardasonim	3
3.1.2	Guardasoniho pražská opera v kritickém drobnohledu zahraničních korespondentů	4
3.1.2	Guardasoni jako vynalézavý dramaturg	4
3.1.3	Guardasoni jako člověk	6
3.1.4	Röslerův odchod z Guardasoniho opery	7
3.2	Pražský hudební život mimo prostředí Stavovského divadla (1799-1801) aneb.....	
	Virtuosové a diletyanti	9
3.2.1	Rok 1799	9
3.2.2	Rok 1800 – uvedení pastorální opery politického psance a hudba pro nový vynález.....	14
3.2.3	Rok 1801 - za vlast a za císaře	17
3.3.1	1802-1803 – mezi Muzikami u Clam-Gallasů a Stavovským divadlem.....	19
3.3.2	Rok 1804 - nové vize.....	23
3.4	Seznam osobností z Röslerova života.....	26
	Angrisani, Felice (též Angrissani, Angressani, Angrizani)	26
	Bassi, Luigi	26
	Caldarini, Luigia	27
	Campi, Antonia (roz. Miklaszewicówna-Leonowicz)	28
	Campi, Gaetano	28
	Cannabich, Augusta Elisabeth (též Canabich, provdaná Dewechy)	28
	Caravoglia-Sandrini, (Maria) Luigia	29
	Clam-Gallas, Christian Christoph / Kristián Kryštof	30
	Clam-Gallas, Josephine/Josefína (rozená Clary-Aldringen)	30
	Codecasa, Chatillon, Giovanna (též Chatiglion).....	31
	Chotek, Johann / Jan Nepomuk.....	31
	Defranceschi, Carlo Prospero	31
	Dolliani, Therese (též Doliani, Doliagny)	32
	Guardasoni, Domenico	32
	Kucharz, Johann Baptist/Jan Křtitel Kuchař.....	33
	Kunz, Thomas Anton.....	34
	Kutchera, Johann/Kučera, Jan František (též Kutžera, Kutschera)	35
	Liebich, Carl Johann.....	35
	Massa, Cesare (též Mazza)	35

Piattoli, Scipione	36
Ponziani, Felice (též Ponzani)	36
Strinasachi, Teresa (též Strina Sacchi, Strinasachi, Strenasachi)	36
Wranitzky, Anton/Antonín Vranický	37
Zardi, Vincenzo	37
Nejčastěji citované prameny	38

Obrázek na titulní straně: Silueta Johanna Josepha Röslera. Röslerův stínový portrét zmiňuje ve svém slovníkovém hesle již Constant von WURZBACH.¹ Dle Wurzbacha je velmi věrně vyhotoven a v době vydání slovníku (1874) byl majetkem Vídeňské konzervatoře. V roce 1892 byl součástí sbírky portrétů Dvorního divadla ve Vídni.² V katalogu této sbírky byl k portrétu připojen i krátký Röslerův životopis. Nyní je kopie portrétu uložena ve fondu grafických dokumentů Hudebního oddělení Národního muzea v Praze.³

¹ WURZBACH, Constant von. „Rösler, Joseph“. In: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich: ... Sechszwanzigster Teil Rhedey ... (VI. Folge)*. Wien: Druck und Verlag der k. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1874, s. 244.

² *Katalog der Portrait-Sammlung der k. u. k. General-Intendanz der k. k. Hoftheater: zugleich ein biographisches Hilfsbuch auf dem Gebiet von Theater und Musik*. Wien: A. W. Künast, 1892, 2. Abt., 4. Gruppe, s. 350.

³ CZ-Pnm, sig. E 497.

MUZIKANTEM NA VOLNÉ NOZE ANEB PRAŽSKÉ KONCERTY DOMÁCÍCH I ZAHRANIČNÍCH VIRTUOSŮ

3.1 1798–1801: Skladatelem na volné noze

3.1.1 Roztržka s Guardasonim

30. dubna 1800 zveřejnil pražský korespondent *Allgemeine musikalische Zeitung* ve *Zprávě o stavu hudby v Čechách / Ueber den Zustand der Musik in Böhmen* následující slova:⁴

„Stavovské divadlo má v pronájmu Domenico Guardasoni. Tento muž spojuje nelibost vůči publiku s odpornými názory (widerliche Meinung) na německé hudebníky a dosti přehnanou spořivostí. Jeho ‚lo pago!‘ je mu nade vše. Teď to dotáhl skutečně tak daleko, že v opeře je prázdno, třebaže se chvástá, že není člověka, který by dokázal zinscenovat operu lépe a který by se ‚punto di teatro‘ tak dobře vyznal. Měřítka při výběru oper je mu Vídeň; věří, že to, co se líbí tam, se musí líbit také tady. Nic jiného zde nedovolí uvést. Pánové Kucharž a Rösler, kteří několik let po Danzim řídili orchestr od klavíru, od něj kvůli jeho nezdvořilosti odešli. Nyní zaujal místo za klavírem jistý Liberati.⁵ Zkomponoval několik docela pěkných operních árií a nějakou duchovní hudbu, ale je ještě mladý.“

Dále pisatel dosti arogantně kritizuje přední zpěváky společnosti, Antonii Campi,⁶ Cesara Massu⁷ a Luigiho Bassi.⁸ Ostatní zpěvačky (Caldarini, Terzaghi, Chiennu a Wojtěch) a zpěváky (Benedettiho a Angrissaniho) označuje za průměrné nebo horší. Guardasonimu dává také vinu za příliš rychlá tempa, do kterých nutí orchestr, když se opera protáhne přes desátou večerní hodinu. Dále si stěžuje:

„Guardasoniho šetrnost je příčinou toho, že sbor je stále rytmicky i intonačně mimo a panuje zmatek mezi zpěváky a orchestrem.“

Nechává prý totiž sboristy za oponou, protože tam to stojí méně, než kdyby jim musel zaplatit výstup na scéně.

Z této zprávy vyplývá, že Rösler z pražského operního orchestru odešel. Než se ale podíváme na důvody i dobu, kdy k tomu došlo, opustíme na okamžik osudy Johanna Josepha Röslera a podívejme se blíže

⁴ AmZ, 1800, 2. Jg, No. 31, sl. 537.

⁵ Giovanni Liverati (1772–1846), italský tenorista, kapelník a skladatel. Před příchodem do Prahy byl kapelníkem v italského operního souboru v Postupimi. Jeho působení v Praze je doloženo jen v roce 1799. V letech 1817–17 byl kapelníkem a skladatelem Královského divadla v Londýně. Do Itálie se vrátil kolem roku 1835 a stal se profesorem na hudební akademii ve Florencii.

⁶ Viz Seznam osobností.

⁷ Viz Seznam osobností.

⁸ Viz Seznam osobností.

na osobu jeho dosavadního zaměstnavatele Domenica Guardasoniho a na jeho italskou operu ve Stavovském divadle.

3.1.2 Guardasoniho pražská opera v kritickém drobnohledu zahraničních korespondentů

Odhlédneme-li od útočného osobního tónu pisatele výše zmíněné zprávy v AmZ, který není právě nejlepší vizitkou novinářské věrohodnosti, přináší tato zpráva řadu cenných informací. Třebaže kritické hlasy vůči Guardasonimu nebyly ojedinělé a ozývaly se například v souvislosti s odchodem oblíbených zpěvaček společnosti z pražského angažmá, z mnoha dalších zpráv a okolností je zřejmé, že Guardasoniho operní soubor měl vynikající úroveň. Úspěchy Guardasoniho zpěváků na jiných scénách i jejich životopisy dokládají, jak Guardasoni dbal na skvělé obsazení v uváděných operách.

Vyjadřovací styl respondenta AmZ ukazuje na ryze osobní zášť vůči Guardasonimu a recenze pisatele AeJ, které byly také často velmi kritické, zase prozrazují sympatie a osobní vazby pisatele k protagonistům německého Vlasteneckého divadla / Vaterländisches Theater, jejichž snažení chtěl zřejmě podpořit. Třebaže hudební inscenace Vlasteneckého divadla byly vzhledem k personálním možnostem divadla obdivuhodné a úctu vzbuzuje také všestrannost jejich herců-zpěváků, nedá se jejich hudební úroveň srovnávat s výkony Guardasoniho italských operních virtuosů.

Ze zpráv místního tisku jasně vyplývá, že Guardasoniho opera byla všeobecně uznávaná a ceněná jako nejlepší místní scéna a že na ni místní obyvatelé byli patřičně hrdí. Dobrou vizitkou pro úroveň Guardasoniho souboru byla také premiéra opery *Ogus ossia Il trionfo del bel sesso* roku 1795, kterou skladatel Peter Winter složil na zakázku pro Guardasoniho soubor. Inspirovala ho k tomu právě vynikající úroveň zdejší opery.

3.1.2 Guardasoni jako vynalézavý dramaturg

Naopak, díky Guardasoniho dramaturgické vynalézavosti a neúnavnému boji proti všeobecné změně dobového vkusu směrem k operám uváděným v národních jazycích, se patrně v Praze udržela italská opera tak dlouho. Tohoto aspektu si všímá Ian Woodfield v souvislosti s Guardasoniho uvedením Mozartovy Kouzelné flétny v italštině:⁹

⁹ Woodfield, Ian. *Performing Operas for Mozart: Impresarios, Singers and Troupes*. Cambridge University Press, 2012, s. 197.

„V probíhajícím boji o přízeň publika mezi italskou operou a ‚Singspielem‘ zabodovalo [uvedení Kouzelné flétny v italštině] jako malý protiútok tváří v tvář přesile. Jestliže Joseph Seconda¹⁰ a divadelní společnosti napříč Evropou slavily úspěch v sezónách prezentujících překlady italských oper, mohly být možná karty nově rozdány uvedením Mozartova nejpobulárnějšího ‚Singspielu‘ v italštině.“

Jak dobře měl Guardasoni přečtenou duši německého diváka, když začal uvádět německé opery v italštině, potvrzuje zadostiučinění, které vyzařuje ze slov recenzenta lipského provedení *Il Flauto magico* v létě roku 1794.¹¹

„Zajisté pro nás Němce není malým trumfem, že jsme to dotáhli tak daleko, že i pánové Italové, všemu vládnoucí na poli hudby, musejí konečně také jednou hledat útočiště u nás Němců, chtějí-li mít pořádný trhák.“

Pisatel dále dodává, že madam Campi, slečna Strinasacchi a pan Bassi zpívali velmi krásně a obzvláště chválí herecké výkony pana Bassiho a Baglioniho. Shledává ale, že dekorace byly horší než v zimním provedení *Zauberflöte* společností Josepha Secondy. I přesto byla opera dle dopisovatele uvedena asi třicetkrát a návštěvnost byla vynikající.

*Il flauto magico*¹² v překladu již zmíněného Scipione Piattoliho ale nebyla jediná italská adaptace německého *Singspielu*, kterou Guardasoni uvedl. Velký úspěch měla italská úprava opery Petera Wintera *Das unterbrochene Opferfest*, uvedená v Praze poprvé roku 1796 pod titulem *Il sacrificio interrotto* nebo Süßmayrova opera *Der Spiegel von Arkadien*, která se v Praze hrála v témže roce desetkrát pod titulem *Lo specchio d'Arcadia*. Právě tak si získalo o rok později oblibu publika pasticcio *Amore e Psiche*, založené na původně německém libretu Carla Friedricha Mühlera, na jehož kompozici se výrazně hudebně podílel Rösler. Roku 1797 nechal Guardasoni pro svou scénu upravit i nejúspěšnější operu Franze Antona Hoffmeistera *Telemach, Prinz von Ithaka* na libreto Emanuela Schikanedera. Autorem tří adaptací byl již zmíněný Carlo Prospero Defranceschi.

Dalším pokusem, jak si udržet přízeň publika v konkurenci německé operety, bylo kombinovat operní představení s dalšími scénickými formami. V roce 1797 Guardasoni spolupracoval se skupinou akrobatů, tanečníků a mimů, kteří provozovali italskou *comedia del'arte*. Některé operní večery pak nabízely například pouze jeden nebo dva akty z opery, po nichž následovalo představení tanečníků

¹⁰ Joseph Seconda (1761–1820), ředitel cestující operní a divadelní společnosti, která vystupovala hlavně v Lipsku a Drážďanech. Bratr Franze Secondy, který po Bondinim převzal vedení činohry jeho společnosti.

¹¹ *Rheinische Musen: Journal für Theater u. andere schöne Künste*. Mannheim: Kaugmann, 1794, 2. Band, 1. Stück, s. 7–8. At: Musikalien und Musikschriften der HAAB Weimar Zeitschriften der HAAB Weimar [online]. [cit. 30.6.2019] Dostupné z: <https://haab-digital.klassik-stiftung.de/viewer/resolver?urn=urn:nbn:de:gbv:32-1-10001516454>

¹² V roce 1794 byla tato italská verze uvedena v Praze, Drážďanech a Lipsku.

a akrobatů. V programu pražského divadla zveřejňovaném v AeJ se tak například dočteme,¹³ že 3. dubna 1797 se hrála opera *Così fan tutte*, po ní následovala pantomima *Die den Arlequin begünstigten Zaubereien* a na konec byl uveden balet. 5. dubna zaznělo druhé jednání z italské opery *Il sacrificio interrotto* neboli *Das unterbrochene Opferfest* (Přerušená obětní slavnost) a poté předvedla své umění *casortische Gesellschaft* (jak se těmto mimům a akrobatům říkalo) v představení *Arlequins Grabmahl* neboli *Piero der Furchtsame* (Harlekýnův pomník neboli Nebojácný Piero).

Část pražského publika se Guardasonimu podařilo zaujmout nastudováním Pergolesiho opery *La serva padrona* / *Dievka paní* a Paisiellovy *Giacomo e Ninetta* / *Nanyňka a Kubíček* v češtině.¹⁴ Hlavní role nastudovala česky primadona Therese Strinasacchi. Při provedení opery *Naninka a Kubiczek* v lednu roku 1796 prý na scéně cválali skuteční koně.¹⁵ V tomto žánru ale Guardasoni nebyl schopen konkurovat Vlastenecké herecké společnosti / *Vaterländische Schauspielgesellschaft*, jež česká představení uváděla v Nosticově divadle vždy v neděli odpoledne. Jako zkušený divadelní ekonom ale v tradici oblíbených nedělních českých představení, realizovaných souborem Vlastenecké herecké společnosti, pokračoval po celou dobu svého působení.

3.1.3 Guardasoni jako člověk

Z Guardasoniho životopisu je zřejmé, že byl vynikající zpěvák a zkušený divadelník, z předešlého líčení vyplývá, že byl také vynalézavý dramaturg a schopný ekonomický ředitel divadla. Ale jaký byl vlastně člověk? Najdeme v jeho osobních vlastnostech důvody Röslerova odchodu?

V seznamu personálu divadla z roku 1792 je Guardasoni charakterizován takto:¹⁶

„Ředitel: pan Guardasoni. Od té doby, co je ředitelem, už sám nevystupuje. Je to pilný pracovitý muž, který celou svou duší žije pro svou společnost a ve svém oboru se vyzná natolik (hat genug Einsicht), aby ji mohl patřičně vést. Protože přísně dohlíží na pořádek a čestné chování ve svém souboru, získal si jak úctu publika, tak jeho členů, kteří ho poslouchají a následují jeho příkladu.“

¹³ Volek, Tomislav. Repertoire Nosticovského divadla v Praze z let 1794, 1796–8. *Miscelanea Musicologica*. Praha: Ústav pro dějiny hudby při Univerzitě Karlově v Praze, 1961, 16. sv., s. 118.

¹⁴ Miladě Jonášové se podařilo nalézt část klavírního výtahu s kavatinou z této opery v češtině a určit předlohu české verze. JONÁŠOVÁ Milada. Paisiellovy opery v Praze. *Hudební věda*, 2002, č. 39, s. 193, 206, 216.

¹⁵ VOLEK, Tomislav. Repertoire Nosticovského divadla v Praze z let 1794, 1796–8. *Miscelanea Musicologica*. Praha: Ústav pro dějiny hudby při Univerzitě Karlově v Praze, 1961, sv. 16, s. 63–64.

¹⁶ Seznam otištěn v publikaci Oskara Teubera. (TEUBER, s. 322).

Daleko osobněji Guardasoniho popisuje Oskar Teuber. V souvislosti s odklonem dobového vkusu od italské opery líčí Gurdasoniho jako muže, který svou italskou operu miloval nadevše a popravdě nechápal, proč vlastně Pražané touží i po něčem jiném.¹⁷

„Zájem několika znalců umění a jeho vlastní vědomí vynikající úrovně nabízených představení mu byly dostatečnou odměnou, i když divadlo bylo nezdárka poloprázdné. Často zde sedělo jen dvacet, někdy dokonce jen pět lidí v přízemí, nikdy však nechyběl sám Guardasoni. Pečlivě napudrován, oblečen v nevšedním modrém, zlatem protkaném kabátě, seděl na rezervovaném místě v rohu úplně u pódia a dupnutím nohou dával znamení ke zdvižení opony. Impresáři nešel jediný falešný tón, ale ani žádný brilantní výkon; jeho potlesk hodně znamenal. Svůj umělecký vkus stavěl Guardasoni nad názory všech ostatních; když nějaká opera nedokázala naplnit divadlo, ale jemu se líbila, dával ji znovu a znovu. Říkával: ‚Publiku se ta opera nelíbí, ale mně ano, a proto se bude opakovat.‘“

3.1.4 Röslerův odchod z Guardasoniho opery

Nebylo tajemstvím, že Guardasonimu jsou jeho italští zpěváci stokrát milejší než všichni pražští herci a hudebníci. Možná právě tento postoj zadal příčinu k Röslerovu odchodu. Kdy se to ale stalo? Z citované zprávy *O stavu hudby v Čechách / Ueber den Zustand der Musik Böhmen* zveřejněné v AmZ v dubnu 1800 vyplývá, že v té době bylo Röslerovo angažmá u Guardasoniho již minulostí. Dobová lexika Röslerovu roztržku s ředitelem divadla nezmiňují vůbec nebo se k ní vyjadřují jen neurčitě.¹⁸ Jednoznačnou odpověď lze i v tomto případě nalézt v Röslerově soupisu skladeb.

Přehled Röslerovy tvorby v roce 1798

- RK 17 *Fantazie F dur pro klavír*
- RK 18 *Rondo Es dur pro klavír*
- RK 19 *Rondo D dur pro klavír*
- RK 20 Transkripce *Stabat mater* od Pergolesiho pro cembalo
- RK 21 *Sonáta B dur pro dvě cembala*
- RK 22 *Klavírní sonáta A dur*
- RK 23 *Moteto C dur, napsané pro Kutscheru k uvedení v kostele sv. Jindřicha*

¹⁷ TEUBER, s. 343–344.

¹⁸ WURZBACH: „V roce 1785 se stal klavírním mistrem u Guardasoniho operní společnosti v Praze. Toto místo však kvůli nespokojenosti s tamními poměry po pár letech opustil.“

GERBER: „Kolem roku 1800 ... byl nějakou dobu hudebním ředitelem pražského operního orchestru, toto místo ale opustil kvůli nespokojenosti s italským nájemcem divadla.“

- RK 24 *Rondo B dur pro klavír*
- RK 25 *Moteto (Offertorium) D dur „Desiderium anima“ pro Kutscheru*
- RK 26 *Opera La Pastorella delle Alpi, libreto S. Piattoli*
- RK 27 *Kavatina „Sein Liedchen nannt er euch sein Täubchen“*
- RK 28 *Houslová sonáta D dur*
- RK 29 *Serenáda B dur*
- RK 30 *Houslová sonáta B dur*
- RK 31 *Houslová sonáta C dur*

Zatímco v předešlých dvou letech Rösler komponoval výhradně jevištní orchestrální díla, v roce 1798 je většina skladeb určena pro sólový klávesový nástroj, případně pro komorní obsazení. Výjimku tvoří opera *La Pastorella delle Alpi* na Piattoliho libreto (RK 27) a kavatina pro soprán s doprovodem orchestru RK 27, o jejichž provedeních se nepodařilo získat žádné informace.

Zastoupena jsou zde také dvě duchovní díla napsaná pro Johanna Kutscheru / Jana Kučeru, regenschoriho v kostele sv. Jindřicha a koncertního mistra druhých houslí v operním orchestru.¹⁹ Farnost sv. Jindřicha je jmenována v dobovém výčtu pražských kostelů, které i po všeobecném úpadku chrámové hudby v důsledku josefínských reforem udržovaly stálý orchestr.²⁰

Rösler tedy pravděpodobně v roce 1798 pro Guardasoniho nepracoval nebo od něj v průběhu tohoto roku odešel.²¹ Tuto situaci zrcadlí i Vertiho přehled pro rok 1798,²² který na pozici *maestro al cembalo e compositore* uvádí Giovanniho Liveratiho, mladého skladatele zmíněného již v citované zprávě AmZ z dubna roku 1800.

¹⁹ AmZ, 1800, 2 Jg., No. 29, sl. 305.

²⁰ *Jahrbuch der Tonkunst von Wien und Prag*. Wien: Schönfeld, 1796, s. 143.

²¹ Titul „Kantáty k Mozartově smrti“, jejíž klavírní výtah se zachoval v archivu Pražské konzervatoře (Sig. 2932), uvádí Röslera jako kapelníka Stavovského divadla: *Cantate | auf W. A. Mozarts Tod. | Musik von J. Rössler; weilend Capellmeister am ständischen Theater. | Componirt im Jahre 1798*. Kantáta se zachovala pouze ve dvou opisech klavírního výtahu a není uvedena v Röslerově seznamu skladeb (RR), Otázkou tedy zůstává, jak spolehlivé jsou informace uvedené na její titulní straně.

²² VERTI, 1335/117.

3.2 Pražský hudební život mimo prostředí Stavovského divadla (1799-1801) aneb Virtuosoové a diletanti

3.2.1 Rok 1799

V podobném duchu jako v roce 1798 tvoří Rösler i v roce následujícím. Komponuje většinou skladby pro menší obsazení, které bylo možné uvádět na veřejných či soukromých akademiích a hudebních sešlostech. Jsou to kompozice, pro které zde existovalo množství interpretů, pořadatelů i potencionálních objednavatelů v řadách pražské hudbymilovné aristokracie a zdejšího měšťanstva. Ročenka pro hudbu v *Praze a ve Vídni / Jahrbuch der Tonkunst von Wien und Prag* poskytuje abecedně řazený soupis pražských virtuosů a diletantů.²³ Tato slova je nutno chápat v jejich tehdejší smyslu. Zahrnuje totiž hudebníky, kteří se účastnili místního společenského života v salónech, palácových slavnostech a na soukromě pořádaných akademiích. Přístup na ně mohl být soukromý nebo veřejný. Slovem virtuosoové se rozumí umělci, jejichž obživou bylo umění. Význam výrazu virtuos nemusí být tedy spojen s bravurou, která je obsažena až v pozdějším chápání tohoto slova. Označení diletanti zase nevyovídalo nic o hudební úrovni těchto umělců, ale znamenalo, že se dané osoby hudbou neživí. V tomto seznamu tedy nejsou obsaženi například zaměstnanci operního orchestru, třebaže někteří byli v dnešním slova smyslu virtuosoové, pokud se tohoto společenského „salonního“ života neúčastnili vedle svého angažmá.

Třebaže konec 19. století je spojen s přesídlením řady aristokratických rodin do Vídně a výrazně klesl počet šlechtických kapel, stále zde existovalo nespočet paláců a měšťanských domů, v kterých se hrál pravidelně kvartet, přednášely se písně nebo árie z oper s doprovodem klavíru, hrávala se komorní hudba. Čas od času se též pořádaly orchestrální koncerty a nejrůznější akademie. Pro „moderního“ skladatele na volné noze z přelomu 18. a 19. století bylo dobré začlenění mezi virtuosy a diletanty klíčovou existenční záležitostí.

Jak už bylo zmíněno, existovalo zde také ještě několik kůrů (pisatel ročenky jich jmenuje 19!), které ještě udržovaly církevní kapely a vychovávaly zpěváky „ke cti vlasti“.

Vedle praktických důvodů, které jistě ovlivňovaly formy, jimiž se Rösler v tomto období umělecky vyjadřoval, zde byly i vlivy umělecké. Je zřejmé, že Röslera v tomto roce uchvátila tvorba německých básníků. Jejich poezii zveřejňovaly tehdy velmi populární almanachy múz/Musen-Almanache. Mezi nejpopulárnější patřil *Göttinger Musenalmanach*, *Hamburger Musenalmanach* (který vydával J. H. Voss) nebo almanach vydávaný Friedrichem Schillerem. V Praze řadu básní z těchto almanachů

²³ *Jahrbuch der Tonkunst von Wien und Prag*. Wien: Schönfeld, 1796, s. 109–138.

přetiskoval Antonín Jaroslav Puchmajer (1769–1820).²⁴ Lyrické i vtipné texty, které si Rösler pro své písně z těchto almanachů vybíral, prozrazují dobrý literární vkus.²⁵

Přehled Röslerovy tvorby v roce 1799

- RK 32 *Houslová sonáta C dur*
- RK 33 *Šest německých tanců pro dvoje housle a violoncello*
- RK 34 Německá píseň „Der Engelgarten“, text Rosemann,
publikována ve sbírce *Deutsche Lieder für das Clavier* v Lipsku
u vydavatelství Breitkopf & Härtel roku 1799
- RK 35 Německá píseň „Tändelei“, text J. G. Salis-Seewis, publikována tamtéž
- RK 36 Německá píseň „Rundgesang“, text S. A. Mahlmann,
otištěna v AmZ v září roku 1799
- RK 37 Německá píseň „Ständchen“, text: G. A. Bürger,
publikována ve stejné sbírce jako RK 34, 35
- RK 38 Německá píseň „Der Entfernten“, text: J. G. Salis-Seewis, publikována v téže
sbírce
- RK 39 *Houslová sonáta Es dur*
- RK 40 Německá píseň „Bestes Mädchen“, text H. W. F. Ueltzen
- RK 41 *Houslová sonáta D dur*
- RK 42 *Klavírní sonáta B dur*
- RK 43 *Te deum* pro Kutscheru
- RK 44 Deset variací na árii „Il mio tesoro“ z Mozartova *Dona Giovanniho*
- RK 45 Třináct variací na kavatinu „Dalla sua pace“ z Mozartova *Dona Giovanniho*
- RK 46 *Klavírní sonáta e moll*
- RK 47 *Drobné skladby pro klavír*
- RK 48 Transkripce Mozartovy *Symfonie g moll* pro dvě cembala
- RK 49 Transkripce Mozartovy *Symfonie C dur* pro dvě cembala
- RK 50 Transkripce Mozartovy *Symfonie D dur* pro dvě cembala
- RK 51 Kantáta ke sňatku hraběte Chotka
- RK 52 Transkripce Gluckovy *Alceste* pro cembalo

²⁴ *Kleine poetische Blumenlese*. Prag: Ignaz Elsenwanger, 1789.

²⁵ Oblíbeným zdrojem Röslerovy inspirace byl například tzv. Göttingenský almanach na rok 1786 (*Musenalmanach auf das Jahr 1786*. Goettingen: Joh. Christ. Dietrich, 1786) nebo almanachy vydávané Vossem v Hamburku a v Lipsku (VOSS, Johann Heinrich, ed. *Musenalmanach für das Jahr 1797*. Hamburg: Carl Ernst Bohn, 1797; *Almanach und Taschenbuch zum geselligen Vergnügen*. Leipzig: Voss und Compagnie, 1798).

- RK 53 Árie „Sento nell’alma mia“ pro operu *La capricciosa corretta*, libreto S. Piattoli, sólistka paní Caldarini
- RK 54 Árie „Ah mia dolce sola speme“, pro operu *La capricciosa corretta*, sólisté paní Caldarini, pan Massa
- RK 55 Árie „Incostante come il vento“ pro soprán s doprovodem orchestru
- RK 56 Polonéza „Fra poco avrò marito“ pro soprán s doprovodem orchestru
- RK 57 *Mše C dur* pro Kucharze
- RK 58 Pijácká píseň „Wir Brüder sind noch Zecher“, text J. H. Voss
- RK 59 Německá píseň „Der arme Thoms“, text J. D. Falk
- RK 60 Německá píseň „Am Aschermittwoch“, text J. G. Jacobi
- RK 61 Variace pro klavír na téma kvartetu „Quant’ è più bello l’amor contadino“ z opery *La molinara* Giovanniho Paisiella
- RK 62 Německá píseň „Der Wald“, text Ch. F. Weiße, publikována ve sbírce *Sechs Gesänge mit Begleitung des Pianoforte, II* v Lipsku u Breitkopf & Härtel roku 1803
- RK 63 Německá píseň „An das Clavier“, text J. T. Hermes
- RK 64 Německá píseň „Träne des Abschieds“, text K. Schneider
- RK 65 Německá píseň „Das harte Mädchen“ zveřejněna roku 1799 v téže sbírce jako RK 34, 35, 37, 38
- RK 66 Německá píseň „Die Mutter bei der Wiege“, text M. Claudius, tamtéž
- RK 67 Romance ze hry Augusta Kotzebue *Graf Benjowsky*, text A. Kotzebue, tamtéž
- RK 68 *Klavírní sonáta C dur*
- RK 69 Transkripce Mozartovy *Fantasie f moll* pro cembalo
- RK 70 *Šest menuetů pro dvoje housle a violoncello*

Rok 1799 byl skladatelsky velmi plodným obdobím. Krom čtrnácti písní na německé texty zkomponoval Rösler také sedm klavírních skladeb a dvě skladby (od Mozarta a Glucka) upravil pro cembalo. Pravděpodobně je skládal především pro vlastní vystoupení, jeho pověst vynikajícího klavírního²⁶ virtuosa proniká totiž i do tisku. Pozornost *Allgemeine musikalische Zeitung* k němu obrátily dvě publikace vydané roku 1799 u vydavatelství Breitkopf & Härtel: třívětá klavírní sonáta A dur vydaná pod titulem *Sonata per il Pianoforte da Giuseppe Roesler, Op. 1* (RK 22) a sbírka šesti písní na německé texty *Deutsche Lieder für das Clavier von J. J. Rösler* (RK 34, 35, 37, 38, 65, 66, 67). Vydavatelství Breitkopf & Härtel vydávalo také *Allgemeine musikalische Zeitung* a své ostatní vydavatelské počiny

²⁶ V němčině 18. století slovo „Klavier“ znamenalo jakýkoliv klávesový nástroj. Ke konci 18. století se začíná příležitostně rozlišovat mezi fortepianem a cembalem.

v tomto časopise pravidelně recenzovalo. Ať už byly kritiky jakékoliv, jejich cílem bylo upoutat pozornost případných kupců, a prospívaly tak obchodu.

V obou recenzích Röslerových publikací pisatel díla chválí a doporučuje. V souvislosti s klavírní sonátou dokonce vyzývá talentovaného skladatele, jehož skladba prokazuje nejen dobrý vkus, ale také důkladnou kompoziční fundovanost, umožňující mu skvělou práci s tématem, ke kompozici celé suity takovýchto sonát.²⁷ V případě písní shledává recenzent sice melodie krásné, přirozené a líbivé, ale Röslerovi vyčítá podobnost melodie v jednom případě s písní Reichardtovou, v druhém se zhudebněním jistého Schulze.²⁸ AmZ také zveřejňuje v zářijové příloze roku 1799 Röslerovu píseň pro sbor s doprovodem klavíru s názvem „Rundgesang“.²⁹

Zatímco v první recenzi z roku 1799 pisatel jen tuší, že snad skladatel Rösler žije v Praze, objevuje se v dubnu 1800 v AmZ nástin Röslerova životopisu, z kterého se čtenář mimo jiné dozvídá, že „[Rösler] byl nějakou dobu důstojným nástupcem Kucharze v operním orchestru a mnoha kusy zkomponovanými do opery *Amor e Psyche*, které si získaly velkou oblibu, prokázal mnohoslibný talent i v tomto obtížném žánru. Krom toho hraje na klavír s velkou bravurou, precizností a půvabem.“ Následuje již citovaná věta zmiňující Röslerův úspěch v Itálii s operou na Piattoliho libreto.³⁰

Z Röslerových skladeb roku 1799 zaujmou tři transkripce Mozartových symfonií pro dvě cembala. První z nich tzv. Pražskou Rösler velmi pravděpodobně slyšel naživo při jejím premiérovém uvedení v Praze při zdejší první Mozartově návštěvě. Další dvě přepisují dvě poslední Mozartovy kompozice v tomto žánru z léta 1788.

O pokračující spolupráci s Johanem Kutscherou / Janem Kučerou,³¹ sbormistrem od sv. Jindřicha, svědčí další orchestrální chrámové skladby složené pro jeho farnost (*Te deum*, RK 43). Obdobnou kompozici (*Mši C dur*, RK 57) si u Röslera objednal i jeho bývalý kolega z operního orchestru, nyní varhaník a regenschori ve Strahovském klášteře Johann Kucharz / Jan Kuchař.³²

Houslové sonáty, nebo přesněji sonáty *per il Clavi-Cembalo o Forte–Piano coll'accompagnamento d'un Violino*, jak se na konci 18. století skladby tohoto žánru obvykle nazývaly, mohly být určeny

²⁷ AmZ, 1799, 1. Jg., No. 22, sl. 351–352.

²⁸ AmZ, 1800, 2. Jg., No. 15, sl. 265–266.

²⁹ AmZ, 1799, 1. Jg., No. 49.

³⁰ AmZ, 1800, 2. Jg., No. 29, sl. 503.

³¹ Viz Seznam osobností.

³² Viz Seznam osobností.

pro podobné příležitosti jako byla hudební akademie v refektáři bývalého jezuitského konviktu,³³ o níž referuje *Prager Oberpostzeitung* v září roku 1803.³⁴

Virtuosové Miksch (hornista) a Kalmus (violoncellista a houslista) zde pořádali poslední veřejné vystoupení před odjezdem do Petrohradu.

„[Pan Kalmus] zde také doprovodil na housle pana Röslera za klavírem, našeho zasloužilého kapelníka italské opery. Housle [pan Kalmus] drží stejně jako violoncello mezi koleny a celou sonátu zahrál s tak obzvláštní lehkostí, že vyvolal všeobecný obdiv.“

Jak prozrazují citované řádky, Rösler se později znovu do Guardasoniho operního orchestru vrátil. Pozvolnému tání ledů mezi Röslerem a Guardasonim pravděpodobně nasvědčuje série čtyř árií s doprovodem orchestru z roku 1799 (RK 53–56). Že by si Guardasoni na Röslera vzpomněl při novém nastudování opery *La capricciosa corretta*, když potřeboval operu upravit pro nově angažované zpěváky? Každopádně, obrátit se na Röslera bylo bezpochyby pro Guardasoniho tým nejjednodušším řešením, protože Rösler operu dobře znal z nastudování v roce 1796 a Piattoliho slova árie „Sento nell'alma mia“ dokonce už jednou zhudebnil pro tehdejší primadonu Elisabeth Cannabich.

Samozřejmě mohly být tyto kompozice určeny i pro jiné příležitosti, jako byly například „Musichen“ pořádané hrabětem Kristiánem Clam-Gallasem, o nichž se zprávy v tisku objevují jen příležitostně, jako se například stalo v květnu 1804.³⁵

„Jejich úroveň byla tak vynikající, že zřídka kdy zklamala i nejpřísnější znalce. Zásluhu na tom nese, publiku již známý, nadaný Rösler, který je ceněn jak jako skladatel (a to v komorním i v divadelním stylu), tak jako klavírista, spolu s naším dobrým orchestrem, příjemnou zpěvačkou Caravogliou a vynikajícím zpěvákem Sibonim.“

Jsem však přesvědčená, že na spolupráci s vynikající zpěvačkou a výbornou organizátorkou hraběnkou Josephinou / Josefínou Clam-Gallas došlo až o něco později.

Vzhledem k tomu, že Rösler ve svém seznamu neuvádí, že skladba byla určena pro hraběnkou nebo hraběte Clam–Gallas (jak učinil několikrát při takových příležitostech) a jmenuje tehdejší angažované zpěváky Guardasoniho společnosti, Luigi Caldarini³⁶ a prvního tenoristu Cesare Massu, přikláním se

³³ *Konviktsaal* (bývalého jezuitského kláštera rozkládajícího se mezi Barolomějskou a Konviktskou ulicí) byl dějištěm mnoha významných pražských společenských událostí. V roce 1798 zde například koncertoval Beethoven.

³⁴ POZ 1803/109/12.9. Recenze přetištěna v publikaci Jiřího Berkovce *Musicalia v pražském periodickém tisku 1800–1825*. Praha: Národní knihovna ČR, 2011, s. 29.

³⁵ AmZ, 1804, 6. Jg., No. 31, sl. 530.

³⁶ Teprve dvacetiletá Luigia Caldarini byla v pražském angažmá jen krátce, její skvělou kariéru ale dokumentují nadšená svědectví z předchozího koncertního působení i z pozdější hvězdné kariéry v Itálii. Viz Seznam osobností.

spíše k domněnce, že Rösler znovu navázal spolupráci s Guardasonim. Ať už tato spolupráce probíhala na bázi jednorázového angažmá nebo volnějšího dlouhodobého pracovního vztahu, dávala Röslerovi prostor pro všestranný skladatelský rozvoj.

O budování sítě vztahů s místními hudbymilovnými aristokratickými kruhy svědčí kantáta zkomponovaná ke svatbě známého hudebního mecenáše hraběte Chotka³⁷ s hraběnkou Isabelou z Rotenhanu / Maria Isabelle Gräfin von Rottenhan (RK 51).

3.2.2 Rok 1800 – uvedení pastorální opery politického psance a hudba pro nový vynález

Hned první dvě položky Röslerova seznamu z roku 1800 přinášejí důležité zjištění: s pravděpodobností hraničící s jistotou se totiž dá říci, že byla uvedena jeho opera zkomponovaná v roce 1798 *La pastorella delle Alpi*. Nebo se přinejmenším o jejím uvedení vážně uvažovalo. Jinak si je těžké představit, proč by Rösler komponoval dvě nová čísla pro operu, která ležela v šuplíku. Politická situace byla bezpochyby příznivější, protože autor libreta Scipione Piattoli byl roku 1800 propuštěn z pražského vězení.

Přehled Röslerovy tvorby v roce 1800

- RK 71 Árie „Delli ceneri adorate“ pro operu *La pastorella delle Alpi*
- RK 72 *Sinfonie A dur* pro operu *La pastorella delle Alpi*
- RK 73 Německá duchovní píseň, text Ch. F. Gellert
- RK 74 Německá duchovní píseň „Preis des Schöpfers“, text Ch. F. Gellert
- RK 75 Německá duchovní píseň „Trost des ewigen Lebens“, text Ch. F. Gellert
- RK 76 *Smyčcový kvartet G dur*, vydán v Lipsku u Breitkopf & Härtel roku 1803
- RK 77 *Smyčcový kvartet C dur*, publikován v téže sbírce
- RK 78 *Mše Es dur*, pro hraběte Jana Pachtu
- RK 79 *Klavírní sonáta A dur*
- RK 80 *Klavírní sonáta Es dur*
- RK 81 Německá píseň „Das Leben“, text K. Maisch. Publikována ve sbírce *Sechs Gesänge mit Begleitung des Pianoforte* v Lipsku u Breitkopf & Härtel roku 1803.
- RK 82 *Smyčcový kvartet A dur*, publikován v téže sbírce jako RK 76 a 77
- RK 83 *Partita pro 3 basetové rohy*, pro hraběte Clam-Gallase
- RK 84 *Sonáta A dur pro cembalo*
- RK 85 *Partita pro 3 anglické basové rohy*, pro hraběte Clam-Gallase
- RK 86 *Klavírní sonáta As dur*

³⁷

Viz seznam osobností.

- RK 87 Německá píseň „Weisheit und Torheit“, text CH. F. Weisse, publikována ve stejné sbírce jako RK 81
- RK 88 Německá píseň „Auf das erste Veilchen“, text Ch. M. Wieland, publikována tamtéž
- RK 89 *Kvintet Es dur se „smyčcovým klavírem“* pro Kunze

Z další tvorby v roce 1800 se dá vyčíst, že se Röslerovi ve světě virtuosů a diletantů začínaly otevírat dveře i na těch nejlepších adresách, tj. tam, kde hráli virtuózní virtuosové a diletanti. Jedna taková adresa byla v Praze na Starém Městě na Anenském náměstí. V paláci Pachtů z Rájova totiž stále ještě fungovala stálá kapela, tvořená dechovou harmonií. Pořádaly se zde pravidelně koncerty a zvání sem byli také slavní hudebníci. Známa anekdota o Mozartovi, kterého hrabě Pachta zamkl v pokoji a pustil ho, až když mu Mozart napsal slíbenou skladbu (*Německé tance pro orchestr*, KV 509) hodně vypovídá o vřelých vztazích k umělcům a hudbě, které tu tradičně panovaly. Na konci 19. století byla kapela tvořená hlavně služebnictvem, ale její hráči jsou opakovaně zmiňováni jako nejlepší pražští hráči na dechové nástroje.³⁸ Hrál zde například údajně nejlepší klarinetista, pan Wenzl (též Wenzel), který byl vedle toho zaměstnán v operním orchestru Stavovského divadla.³⁹ Byl to tedy virtuózní virtuos. Rösler pro tuto kapelu zkomponoval *Mši Es dur* (RK 78), která zaujme právě svým obsazením. Je totiž určena pro soprán, alt, tenor, bas, 2 klarinety, 2 lesní rohy, 2 fagoty, a varhany.

Dechy byly oblíbenými hudebními nástroji i v Clam-Gallasově paláci. Chrtistian Philip / Kristián Filip Clam-Gallas (1748–1805) provozoval domácí dechovou harmonii a sám v ní také hrál. Jeho syn Christian Christoph / Kristián Krištof (1771–1838) v tradici domácí dechové kapely pokračoval, takže není úplně zřejmé, jestli byly Röslerovy skladby určené pro otce nebo pro syna. Specifické obsazení ukazuje spíše na domácí muzicírování hraběte Clam-Gallase staršího. Rösler měl dechové nástroje nepochybně rád a uměl pro ně komponovat, prokazuje to i řada pozdějších orchestrálních děl.

Trojice smyčcových kvartetů, která byla publikována v Lipsku u Breitkopf & Härtel roku 1803 jistě našla široké uplatnění v množství domů, kde se kvartety pravidelně provozovaly. Jsou ale jedněmi z mála skladeb, které zazněly i ve 21. století.⁴⁰

Samostatnou zmínku zaslouží skladba zkomponovaná v závěru roku 1800 *Quintetto in Efa per lo Stromento d'Archi accompagnato d'un Flauto, Corno da Caccia, Clarinetto e Fagotto*. Rösler ji složil pro svého přítele, klavíristu, skladatele a vynálezce Thomase Kunze.⁴¹ Několikrát se o jeho vynálezech zmínil tisk a v AmZ z roku 1800 je mu též věnován krátký medailonek, kde je popsán jako důvtipný

³⁸ AmZ, 1800, 2. Jg., No. 30, sl. 520.

³⁹ *Jahrbuch der Tonkunst von Wien und Prag*. Wien: Schönfeld, 1796, s. 142, 151.

⁴⁰ V roce 1996 je nahrálo Stamicovo kvarteto pro Bonton Music a CD bylo znovu vydáno Supraphonem roku 2001.

⁴¹ Thomas Kunz (1756–1830), viz Seznam osobností.

vynálezce,⁴² šikovný klavírista a znalý skladatel s vytříbeným vkusem. Figuruje v seznamu hudebních diletantů a jeho následující charakteristika dokládá, že si hudbou skutečně nemusel vydělávat na denní chléb: *„žije zcela v ústraní ve filozofickém klidu, oddán jen svým přátelům a těšitelce trudnomyslnosti – hudbě.“*⁴³

Rok 1800 jako by ještě akceleroval horečnatý vývoj klávesových nástrojů, započatý v předcházejícím století. V první třetině 19. století vzniká velké množství nových modelů klávesových nástrojů. Kunzův „Bogenflügel“ (Stromento d'Archi) byl jedním z celé řady vynálezů, jejichž cílem bylo propojit možnosti smyčcových nástrojů, totiž dlouhý dynamicky ovladatelný tón, s klávesovou mechanikou. Nejstarší známý nástroj tohoto typu popisuje již Leonardo da Vinci a bylo zdokumentováno přes 90 dalších stavitelů takovýchto nástrojů.

Nástroje zvané „Bogenflügel“ či „Bogenklavier“ vycházely z vynálezu Hanse Haydena z Nürnbergu, který roku 1575 zhotovil první „Gambenwerk“ (též Geigenwerk nebo Geigen–Clavicymbel). Zvuk je zde tvořen třením kolečka potřeného kalafunou o strunu. Roku 1757 se k tomuto principu vrátil berlínský vynálezce Hohlfeld a zhotovil první „Bogenflügel“. Jeho zvuk podstatně vylepšil tím, že kolečka potáhl koňskými žíněmi. Vznikl tak klávesový nástroj ve tvaru křídla, potažený střevovými strunami, které jsou rozeznívány kolečky potaženými žíněmi, umístěnými pod strunami. Tato kolečka (nahrazující smyčec) jsou uváděna do chodu mechanismem ovládaným pedálem. Zvuk vzniká při doteku točících se koleček se strunou, která je k němu přiblížena pomocí malých háčků na klávesách.

Roku 1779 se podařilo Karlu Greinerovi tento nástroj zkombinovat s kladívkovým klavírem a svůj vynález nazval „Bogen-Hammerklavier“.

Kunzovo vylepšení navazuje na model Carla Andrease von Meyer z Görlitzu z roku 1794, který točící se kolečka nahradil skutečným „smyčcem“ – pásky žíní nataženými na svislém kovovém obdélníkovém rámu. Tento „smyčcový rám“ byl ovládán pedálem. Nacházel se uprostřed nástroje tak, že žíně byly kolmé ke strunám a procházely mezi nimi. Páčkou na konci klávesy byl pak přisunut příslušný pásek ze žíní k dané struně a pohybem nahoru dolů (ovládaným pedálem) byla tato struna rozezněna. Meyerův nástroj měl rozsah čtyři a půl oktávy.⁴⁴

⁴² Kunz vynalezl také nástroj zvaný „Orchestrion“, jakousi kombinaci klavíru a varhan.

⁴³ AmZ, 1800, 2. Jg., No. 30, sl. 514.

⁴⁴ BUCHNER, A. a A. ORD-HUME. „Kunz, Thomas Anton“. GROVE. [cit. 28.1.2018].

Dostupné z: <http://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000015677>

Kunzovo vylepšení z roku 1799 spočívalo ve vytvoření méně hlučného mechanismu, který pohyboval tímto „smyčcem“. Nástroj měl prý silný orchestrální zvuk a hodil se obzvláště pro adagia. Virtuózní skladby s rychlými pasážemi pro něj nebyly vhodné.

3.2.3 Rok 1801 - za vlast a za císaře

S druhým Röslerovým zápisem z roku 1801 (RK 91) do jeho seznamu pronikl i kousek velkých dějinných událostí, které tehdy otřásaly Evropou. Prahu sice přímo nezasáhly boje napoleonských válek, ale roku 1799 přes Prahu táhla ruská armáda a o rok později se zde oslavovalo založení Česko-moravsko-slezské legie arcivévody Karla.⁴⁵

Mladší bratr císaře Františka II., arcivévoda Karel byl bezpochyby nejschopnějším vojevůdcem rakouské armády ve válkách proti revoluční Francii. Svými dílčími válečnými úspěchy si získal obrovskou popularitu a byl všeobecně chápán jako zachránce Rakouska. Nejspíš právě obavy z politického vlivu Karla, přiměly císaře k rozhodnutí jmenovat ho guvernérem a generálním kapitánem v království českém, a tedy vzdálit ho z Vídně.⁴⁶ Karel přesídlení do Prahy uvítal a byl zde 23. prosince 1797 přijat se všemi poctami a s velkým nadšením. Těchto oslav se tehdy zúčastnil i Rösler kompozicí sboru „*Immagine sì bella*“ (RK 16).

Když se na podzim roku 1800 schylovalo k obnovení válečného stavu, nechal arcivévoda Karel rekrutovat dobrovolníky do své nově založené legie. Podařilo se mu ustavit dvaadvacetitisícovou legii, tvořenou dvaadvaceti pěšími prapory a mysliveckým sborem. Pro svou osobní ochranu si Karel vybral první pěší prapor, do kterého si přihlásilo také 638 posluchačů pražské univerzity včetně rektora. Tato legie nikdy nezasáhla do bojů a roku 1801 byla rozpuštěna.

Právě k oslavě návratu „studentského“ praporu bylo ve Stavovském divadle uspořádáno 24. dubna 1801 představení. Byl zde zinscenován jakýsi živý obraz, při kterém veškerý divadelní personál zazpíval Röslerův sbor s doprovodem orchestru, zkomponovaný na text J. L. Tieckeho „*Für Franz und für das Vaterland*“, a byl odhalen český lev, kolem něhož vytvořil divadelní balet scénu připomínající malířský výjev.⁴⁷

⁴⁵ 17. 10. 1810 byla založena legie s názvem Karls Böhmisch- Mährisch- und Schlesische Legion / Arcykňžete Karla Český - Moravský - a Slezský Výbor.

⁴⁶ MĚŘIČKA, Václav: *Arcivévoda Karel, česko-moravsko-slezská legie roku 1800 a její prapory* [online]. [cit. 30.6.2019]. Dostupné z: <https://www.primaplana.cz/news/arcivevoda-karel-cesko-moravsko-slezska-legie-roku-1800-a-jeji-prapory/>

⁴⁷ TEUBER, s. 367.

Přehled Röslerovy tvorby v roce 1801

- RK 90 Německá píseň „Herbstlied“, text J. L. Tieck, publikována v měsíčníku *Harmonia* v Praze u C. Plutha roku 1805
- RK 91 Sbor „Für Franz und für das Vaterland“, text J. L. Tieck, pro Guardasoniho, uvedená při mírové oslavě ve Stavovském divadle
- RK 92 *Partita Es dur pro dva klarinety, 2 corni da caccia a dva fagoty*, pro hraběte Pachtu
- RK 93 Canzonetta „Che ti giova, cara Fille“ pro soprán s doprovodem klavíru, text P. A. Rolli
- RK 94 Canzonetta „Il distacco“ pro soprán s doprovodem klavíru
- RK 95 Canzonetta „Cenni Amore nel tuo Regno“ pro soprán a klavír
- RK 96 Árie „Te di Giuno lo Splendore“ pro operu *Specchio d’Arcadia* v Libverdě
- RK 97 Kavatina „Tutti dicon’ che il bel sesso“ pro soprán s doprovodem orchestru, verze pro zpěv s doprovodem klavíru publikována v měsíčníku *Harmonia* v Praze u C. Plutha roku 1805
- RK 98 Německá píseň „Lied des alten Harfners“, text J. W. Goethe
- RK 99 Kavatina „Rifletti che tutto qui spira diletto“ pro operu *L’incanto superato*, libreto G. Bertati, sólistka hraběnka Clam

Kompozice sboru „Für Franz und für das Vaterland“ RK 91 svědčí o pokračující volné spolupráci Röslera s Guardasonim. Ukazuje na ni také článek v AmZ, možná i z pera téhož respondenta, který byl autorem útočné zprávy o stavu Guardasoniho opery z dubna roku 1800. Jestliže se lze dohadovat, že vztah Röslera s Guardasonim se stával opět vřelejším, pak postoj pražských respondentů AmZ zůstával stále na bodu mrazu. Recenze na provedení Mozartova Requiem ve Stavovském divadle patrně začátkem roku,⁴⁸ v níž je zmíněn Rösler, je totiž shodou okolností asi nejhorší kritikou v historii Guardasoniho souboru.

V litanii namířené proti Guardasonimu byla nejspíš i leccos pravda. Pisatel zde kritizuje uvedení *Requiem* v divadle vyzdobeném kulisami, namísto v důstojném prostředí kostela. Orchester hrál ve velmi malém obsazení a nebyl schopen utáhnout akustiku divadla. Tentokrát prý také ctihodný pan Praupner, jinak velmi dobrý hudebník, nebyl schopen precizně dirigovat orchestr, a tak situaci musel zachraňovat Rösler od klavíru. Toto dvojité vedení skončilo dle pisatele fiaskem, kdy nic neladilo a nic nebylo spolu, a pan Bonziani zpíval falešně od začátku do konce.⁴⁹

⁴⁸ Dopis recenzenta je datován 22. března 1801 a píše se v něm o provedení „před několika měsíci“.

⁴⁹ Mínen basista Felice Ponziani, viz Seznam osobností.

Celou kritiku je ale třeba brát s rezervou už kvůli tomu, že pisatel na ni navazuje chvalozpěvem na provedení tohoto Requiem diletanty při pohřbu barona Ledeboura, na které byla jen jedna zkouška a ani ta nebyla v plném počtu, a přesto bylo provedení fantastické.⁵⁰

Röslerův seznam dále dokládá, že repertoár domácí kapely hraběte Pachtly byl rozšířen o další dechovou partitu a také že se Rösler začal podílet na hudebních představeních pořádaných hraběnkou Josefínou/Josephinou Clam-Gallas. Tyto hudební akce měly podle všeho vynikající úroveň. V roce 1801 bylo dostavěno divadlo Clam-Gallasů v Libverdě⁵¹ a z Röslerova seznamu vyplývá, že se zde v první sezóně uváděla Süssmayrova opera *Lo specchio d'Arcadia*. Spolupráce s okouzlující hraběnkou Clam se měla plně rozvinout v roce nadcházejícím.

3.3.1 1802-1803 – mezi Muzikami u Clam-Gallasů a Stavovským divadlem

Slavný hudební salon u Clam-Gallasů provozoval už hrabě Christian Philip / Kristián Filip (1748-1805). Jeho dechová harmonie už zde byla zmíněna, ale ke koncertům byli zváni i slavní umělci; častými návštěvníky zde byli například manželé Dusček/Duškoví, na návštěvě zde byl Mozart a pravděpodobně právě u Clam-Gallasů se konal Beethovenův koncert v roce 1798, který popisuje Wenzel Johann Tomaschek / Jan Václav Tomášek jako *koncert u hraběte C...*⁵² Právě zde se patrně Beethoven setkal s Josephinou/Josefínou Clary,⁵³ tehdejší snoubenkou mladého hraběte Christiana Christopa / Kristiána Křištofa Clam-Gallase. Tato nadaná zpěvačka, pianistka a hráčka na mandolínu Beethovena inspirovala ke kompozici tří skladeb.⁵⁴ Hudba ale nebyla její jedinou vášní. V Clam-Gallasově paláci účinkoval v letech 1795–1797 ochotnický aristokratický soubor Prager Schauspielergesellschaft für Original-Stücke, Operetten, Pantomimen und Ballets. Hraběnka na tuto tradici později navázala velkorysým projektem divadelních představení, pořádaných v letech 1812-1827 na podporu řádu alžbětinek, milosrdných bratrů a také špitálu sv. Bartoloměje. Divadelní představení, která hrabě Christian/Kristian Clam-Gallas nejen kompletně platil, ale také si na ně kupoval nejvíce vstupenek, měla skvělé výnosy ze vstupného a možná pomohla zachránit existenci podporovaných dobročinných ústavů, které se po státním bankrotu v roce 1811 dostaly do velmi těžké

⁵⁰ AmZ, 1801, 3. Jg., No. 27, sl. 463–466.

⁵¹ SVOBODA, Milan a kol. *Kristián Kryštof hrabě Clam-Gallas: Stručná biografie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012, s. 180.

⁵² Tomaschek/Tomášek ve své biografii na tomto místě popisuje třetí Beethovenovo vystoupení, které tehdy v Praze slyšel. „Dann hörte ich ihn zum drittenmahl beim Grafen C..., wo er nebst dem graziösem Rondo der A dur Sonate über das Thema „A!–vous dirai–je Maman“ phantasierte.“ Tomášekova biografie vycházela na pokračování v ročence *Libussa*. KLAR, Paul Aloys, ed. *Libussa. Jahrbuch für 1845*. Prag: C. W. Medau und Comp., 1845, 4. Jg., s. 374.

⁵³ Josephine/Josefina Clary-Aldringen, provdaná Clam-Gallas (1777–1828), viz Seznam osobností.

⁵⁴ Árie s doprovodem orchestru „Ah, perfido, spergiuoro“, op. 65 a skladby pro mandolínu WoO 43, 44.

situace. Navíc se zde podařilo dosáhnout pozoruhodné umělecké úrovně; na řadě představení spolupracovali také profesionálové ze Stavovského divadla, mimo jiné jeho tehdejší legendární ředitel Carl Liebich.⁵⁵

O fungování představení u Clam-Gallasů v roce 1802 nejsou k dispozici přesnější informace, ale právě Röslerův seznam dokládá pořádání oper *Il musulmano in Napoli* od Franze Xavera Süssmayra a *Axur, re d'Ormus* od Antonia Salieriho (RK 102).

Přehled Röslerovy tvorby v roce 1802

- RK 100 Duet „Ah se ferir tu vuoi“ pro operu *Innamorati*, sólisté paní Bandini a pan Siboni
- RK 101 Kvartet „Qual ingrata, o ciel, amai“ pro operu *Innamorati*, sólisté paní Bandini, Deville a pánové Siboni a Ponziani
- RK 102 Kavatina „Quest' è bellissima“ pro operu *Axur*, text L. da Ponte, sólistka hraběnka Clam
- RK 103 *Klarinetový koncert B dur*
- RK 104 Finále pro operu *L'Adelaide di Guesclino*, libreto G. Rossi, sólisté paní Caravoglia, Bandini a pan Siboni
- RK 105 *Klavírní koncert D dur*, v roce 1809 publikován u J. André
- RK 106 *Klavírní sonáta g moll*
- RK 107 Kantáta „Marte al Tempio della Gloria“, pro tenor s doprovodem orchestru, sólista pan Siboni, provedena 4. 10. v Národním divadle
- RK 108 *Klavírní sonáta Es dur*
- RK 109 Árie „Odo un interna voce“ pro operu *Il musulmano in Napoli*, sólistka hraběnka Clam
- RK 110 Árie „Mentre fra lacci suoi“ pro soprán s doprovodem orchestru, pro hraběnku Clam

Pro rok 1802 nejsou k dispozici žádné záznamy personálního obsazení pražského divadla. Srovnáme-li je ale s údaji z let 1803/1804, které zaznamenal Roberto Verti, zjistíme, že personální obsazení se zřejmě příliš nezměnilo, protože jsou zde uvedeni zpěváci, které jmenuje i Rösler. Je zřejmé, že v roce 1802 byl znovu plně zapojen do provozu divadla jako kapelník, *maestro al cembalo* i skladatel. Ve Vertiho seznamu z roku 1803/4 je také v personálu divadla znovu oficiálně uveden:⁵⁶

⁵⁵ Carl Liebich (1773–1816), viz Seznam osobností.

⁵⁶ VERTI, 1431/73.

Praga Anno 1803 / Carnevale 1804**Attori****Prime Donne**

Luigia Caravoglia, Anna Bandini

Seconde Donne

Teresa Saler, Teresa Devilli

Terza Donna

Eugenia Saler

Primo Tenore

Giuseppe Siboni

Primi Buffi

Stefano Valesi, Luigi Bassi, Cesare Biscossi, Lodovico Verri

Secondi Tenori

Giuseppe Verri, Giovanni Polidori

Meastro Compositore, e al cembalo

Giuseppe Roessler⁵⁷

⁵⁷ Ve Vertiho seznamu skladatelů všech divadel uveden jako *Giuseppe Roessler di Praga*.

Přehled Röslerovy tvorby v roce 1803

- RK 111 *Klavírní sonáta C dur*
- RK 112 Německá píseň „Die frühe Liebe“, text L. Ch. H. Hölty, publikována roku 1805 v měsíčníku Harmonie v Praze u C. Plutha
- RK 113 Nokturno „Fra l'ombre e il silenzio“ pro operu *Felicita inaspettata*, sólisté paní Caravoglia, Bandini a pan Verri
- RK 114 *Klavírní sonáta h moll*
- RK 115 Polacca „Per vivere felice“ pro operu *Trofonio*, sólistka hraběnka Louise
- RK 116 Cavatina „Per eccesso di contento“ pro operu *Trofonio*, sólistka Josephine Clam
- RK 117 *Šest duet pro dva soprány s doprovodem klavíru*
- RK 117.1 „Dal di che tue mirai pupille lusinghiere“
- RK 117.2 „Languir d'amore, crudel, mi vedi“
- RK 117.3 „Su questo colle erboso“
- RK 117.4 „Se spiegar potessi, oh Dio“
- RK 117.5 „Per valli per boschi cercando di Nice“
- RK 117.6 „Odi l'aura che dolce sospira“
- RK 118 *Variace C dur na německou píseň* „Ich bin liederlich, du bist liederlich“ pro klavír, publikovány 1806 v Boehmens Euterpe v Praze u C. Plutha
- RK 119 *Klavírní sonáta Es dur*
- RK 120 *Klavírní koncert Es dur*, na autografu partitury datum červen 1803
- RK 121 *Šest italských canzonett pro soprán s doprovodem klavíru*, publikovány pod titulem *XII. Ariette Italiane in due Parti per il Soprano col Clavicembalo* nejprve v Praze u Haase roku 1804, později ve Vídni u I. Sauera. Věnovány knížeti Lobkowitzovi, Rösler podepsán jako *Maestro di Capella del Teatro di Praga*.
- RK 121.1 „Tu mi chiedi o mio tesoro“
- RK 121.2 „Ch'io mai vi possa lasciar d'amare“
- RK 121.3 „Dove rivolgo, oh Dio, dove rivolgo i passi“
- RK 121.4 „Bella fiamma del mio core“
- RK 121.5 „Ninfe se liete viver bramate“
- RK 121.6 „Che chiedi, che brami, ti spiega se m'ami“
- RK 122 *Scéna a árie* „Contro la colpa indegna“ pro tenor s doprovodem orchestru, pro pana Siboniho

RK 123 *Scéna a árie „Dove sono i bei momenti“*, pro soprán s doprovodem orchestru,
text z Figarovy svatby od L. da Ponte, pro hraběnkou Clam

RK 124 *Ariettina „Il cambiar spesso d’amante“* pro soprán s orchestrem, pro paní Vignet

Záznamy z roku 1803 dosvědčují, že u Clam-Gallasů se neuváděly jen komorní koncerty, ale že se zde hrály často i velké opery, jako například *La grotta di Trofonio* od Antonia Salieriho nebo *Figarova svatba* od Wolfganga Amadea Mozarta. Možná právě zde byla také příležitost k provedení dvou klavírních koncertů, zkomponovaných 1802 a 1803 (RK 105, 119). Obzvláště druhý z nich vyžaduje vynikající úroveň dechů a kapela Clam-Gallase by pro jeho provedení skýtala dobré podmínky.

3.3.2 Rok 1804 - nové vize

Dosavadní přehled vypovídá o tom, že Rösler byl v roce 1804 dobře etablovaným pražským umělcem s všestrannými kompozičními zkušenostmi. Byl kapelníkem nejlepšího pražského orchestru, vystupoval na soukromých i veřejných akademiích, hrál sólově i s orchestrem nebo v komorních obsazeních. Poptávka byla po jeho písních, komorních skladbách i duchovní hudbě.

Jeho počiny v roce 1804 ale prozrazují, že přemýšlel o novém směru své umělecké dráhy. Jedním ze snových angažmá tehdejšího umělce byl jistě dvůr knížete Josefa Františka Maxmiliána Lobkowitza. Sídlo múz – právě tak se přezdívalo jedné z lobkovických rezidencí – zámku Jezeří. Lobkovický palác ve Vídni zase Johann Friedrich Reichardt (1752–1814) nazval „pravým sídlem a akademií hudby“.

Své dojmy z návštěvy na Lobkowitzkém dvoře ve Vídni skladatel, spisovatel a hudební kritik Reichardt zaznamenal ve svých *Důvěrných dopisech / Vertraute Briefe*:⁵⁸

„V každou hodinu se v kterémkoliv vhodném sále dalo zkoušet podle libosti a často se zde pořádalo více zkoušek najednou v různých prostorách.“

Reichardt dále líčí různorodou společnost, která se zde scházela.

„... arcivévodové, nejbohatší šlechta, největší znalci umění a také hudebníci Vídne všech stavů, včetně veškerých slavných kapelníků.“

Dle Reichardtova svědectví zde byly častými hosty:

„... Salieri, Bethoven [!], Weigl, Clementi, Kozeluch, Girovez, Umlauf, Ries a vůbec všichni možní kapelníci a skladatelé, kteří ve Vídni existovali.“

⁵⁸ REICHARDT, Johann, Friedrich. *Vertraute Briefe, geschrieben auf einer Reise nach Wien und den österreichischen Staaten zu Ende des Jahres 1808 und zu Anfang 1809. II. Band.* Amsterdam: Kunst- und Industrie-Comtoir, 1810, s. 6.

O tom, že už v roce 1804 Rösler snil o práci pro knížete Lobkowitze svědčí věnování jeho sbírky písní na italské texty (RK 121) vydané původně v Praze u Haase roku 1804, později znovu vydané Ignazem Sauerem ve Vídni: *XII. Ariette Italiane in due Parti per il Soprano col Clavicembalo composte e dedicate a S. A. S. [Sua Altezza Serenissima] Giuseppe Principe regnante di Lobkowitz, duca di Raudnitz etc. da Giuseppe Roesler Maestro di Capella del Teatro di Praga.*

Jako Röslerova skladatelská vizitka mohla sloužit i sbírka šesti vokálních nokturn (RK 146) věnovaná prvnímu lobkovickému kapelníkovi Antonu Wranitzky / Antonínovi Vranickému.⁵⁹

Přehled Röslerovy tvorby v roce 1804

- RK 125 Terzettino „Di me ti fida“ pro operu *L'incanto superato*, sólisté hraběnka Clam a pánové Siboni a Bassi
- RK 126 *Andante a rondo C dur pro klavír* (Fantazie), publikováno roku 1810 ve Vídni u Pierra Mechettiho pod titulem *Fantaisie pour le Piano-Forte composé par Joseph Roesler. Maitre de Chapelle au Service de S. A. S. [Son Altesse Serenissime] le Prince Regnant de Lobkowitz etc. N. 2.*
- RK 127 *Rondo G dur pro klavír*, publikováno pod titulem *Rondo für das Piano-Forte von Joseph Rösler* v Praze u A. Krammera
- RK 128 Německá píseň „Der Entfernten“, text J. W. Goethe, publikována v měsíčníku *Harmonia* v Praze u C. Plutha roku 1805
- RK 129 Árie „Nel seno sento l'anima“ pro operu *Ogus ossia Il trionfo del bel sesso*,
sólista pan Siboni
- RK 130 Finále k oratoriu *Saulle*, sólistka paní Caravoglia, uvedeno v pražském divadle o Květné neděli [26. 3.] 1804
- RK 131 Sbory pro tragédii *Lanassa*
- RK 132 *Concertino pro flétnu a hoboje*, pro pány Metzgera a Fladta
- RK 133 *Rondo a moll pro klavír*
- RK 134 *Rondo B dur pro klavír*, publikováno v měsíčníku *Harmonie* v Praze u C. Plutha roku 1805
- RK 135 *Andante D dur pro klavír*, publikováno tamtéž a také pod titulem *Andante und Rondo für das Piano-Forte von J. Rösler: Kapellmeister in*

⁵⁹ V RR je napsáno „pan Wranitzky“, takže by se mohlo jednat i o jeho staršího bratra Pavla, prvního houslistu a dirigenta operního orchestru ve vídeňském Dvorním divadle. Domnívám se však, že Rösler svou sbírku napsal pro Antona, svého pozdějšího blízkého přítele. Viz Seznam osobností.

wirklichen Diensten Sr Durchlaucht des regierenden Fürsten von Lobkowitz Herzog zu Raudnitz etc. v Praze u J. Poltsche neznámo kdy (spolu s RK 157)

- RK 136 *Menuet Es dur pro klavír*, publikováno v měsíčníku *Harmonia* v Praze u C. Plutha roku 1805
- RK 137 Finále k opeře *L'Inganno felice*
- RK 138 *Klavírní koncert C dur*
- RK 139 *Concertino pro flétnu a hoboje*, pro pány Metzgera a Fladta

Na vnitřní straně svázaného opisu partitury poznámka: *Wurde von ihm komponiert für zwei Mitglieder der bayerischen Hofkapelle, welche als Reisende und Virtuosen auch mit ibigen concertanten Instrumenten in Prag ausgezeichneten Beifall einernteten.*

- RK 140 *Rondo G dur pro klavír*
- RK 141 *Fantazie As dur pro klavír*, publikována jako *Fantaisie pour le Piano-Forte composé par Joseph Roesler. Maitre de Chapelle au Service de S. A. S. le Prince Regnant de Lobkowitz etc.* ve Vídni u Pierre Mechettiho nejdříve roku 1810
- RK 142 Árie „*La signora innocentina*“ pro soprán s doprovodem orchestru, sólistka Teresa Saller
- RK 143 Árie „*Te di Giuno lo splendore*“ pro operu *Specchio d'Arcadia*, sólistka hraběnka Clam
- RK 144 Scéna a árie „*Va pur*“ pro operu *Ginevra degli amieri*, libreto G. Foppa, sólista pan Bassi
- RK 145 Scéna a árie „*O prodigio del cielo*“ pro operu *Ginevra degli amieri*, libreto G. Foppa, sólista pan Siboni
- RK 146 *Šest nokturn a capella*, věnovány Wranitzkému, ve Vídni
- RK 146.1 „*L'ire tue sopporto in pace*“, text P. Metastasio
- RK 146.2 „*Placido zefiretto*“, text P. Metastasio
- RK 146.3 „*Sol che un istante io miri*“, text P. Metastasio
- RK 146.4 „*Fra dubbi penosi*“, text P. Metastasio
- RK 146.5 „*Un bel cor, da chi l'adora*“, text P. Metastasio
- RK 146.6 „*Se tu pensi che soletta*“

3.4 SEZNAM OSOBNOSTÍ Z RÖSLEROVA ŽIVOTA

ANGRISANI, FELICE (TÉŽ ANGRISSANI, ANGRESSANI, ANGRIZANI)

(*1760)

Italský basista.⁶⁰ Jeho pěvecká kariéra začala v Itálii, kde v letech 1792–1794 účinkoval v řadě italských divadel.⁶¹ V období 1794–1807 byl angažován v *Dvorním divadle* ve Vídni,⁶² ale v letech 1797–1800 je uváděn též jako *buffo* bas⁶³ v Guardasoniho operní společnosti v Praze. Četná libreta svědčí o tom, že v době svého následného vídeňského působení často hostoval v Itálii, nezřídka po boku svého bratra, také basisty, Carla Angrisaniho.⁶⁴

BASSI, LUIGI

(1766 Pesaro v Itálii – 1825 Drážďany)

Barytonista, později režisér. Luigi Bassi byl jedním z hlavních pilířů Guardasoniho operní společnosti. Na pódiu byl prakticky od malička (poprvé vystoupil v Pesaru 1779, dále ve Ferrare, Římě, Bologni a Florencii). Již v roce 1782 se stal členem pražské italské operní společnosti a působil zde (nejprve pod vedením Bondiniho, poté Guardasoniho) až do jejího rozpuštění v roce 1806. Účastnil se také sezónních angažmá celé společnosti v Lipsku (1783–4, 1786, 1792–3) a v letech 1789–1791 působil s Guardasonim ve Varšavě.

V roce 1806 vstoupil do služeb knížete Josefa Františka Maxmiliána Lobkowitzze, přestěhoval se do Vídně a příležitostně vystupoval ve vídeňském *Dvorním divadle*. Roku 1814 se vrátil do Prahy a nadále příležitostně zpíval ve *Stavovském divadle* pod vedením Carla Marii Webera (1786–1826).

V roce 1815 se zhostil postu režiséra italské opery v Drážďanech, ale některých představení se účastnil i jako zpěvák. V divadle zůstal aktivní i později jako herec.

Specialitou Luigi Bassiho byly komické role, ale velký úspěch měl i ve vážných charakterních rolích, a to nejen díky svému pěveckému a hereckému nadání, ale i krásnému vzhledu. Bassi byl miláčkem publika a jeho přirozenost, vytříbený vkus i skvělé využití hlasu chválila kritika. Jeho vynikající herecký talent, zvláště pak strhující komika a improvizáčnické schopnosti, stejně jako dobrá pěvecká technika mu zajišťovaly trvalou přízeň obecenstva i v dobách, kdy jeho hlas ztrácel na síle a barvě.

⁶⁰ Jeho starší bratr Carlo Angrisani (ca 1765 Reggio Emilia – 1826) byl také basista. Vystupoval v řadě italských měst v letech 1784–1794 (SARTORI), v letech 1794–1806 byl členem italské dvorní opery ve Vídni. Po návratu do Itálie účinkoval např. v divadle *La Scala* v Miláně nebo ve Veroně a Vicenze. V sezóně 1816–1817 debutoval v *Královském divadle* v Londýně. V letech 1825–1826 podnikl turné po severní Americe a vystoupil v tamních prvních provedení *Dona Giovanniho* a dalších oper.

⁶¹ Role ve Veroně, Mestre, Turíně, Florencii a Pavii dokládá SARTORI.

⁶² *Katalog der Portrait-Sammlung der k. u. k. General-Intendanz der k.k. Hoftheater*. Wien: A. W. Kunast, 1892, 2. Abt., 4. Gruppe, s. 415

⁶³ Je jmenován jako první (1797, 1799) nebo druhý basista (1798) pro komické role. (VERTI1286/108, 1335/118, 1388/111). TEUBER (s. 344) ho uvádí v roce 1799 jako basistu pro vážné role. V roce 1800 ho uvádí AmZ jen obecně ve výčtu zpěváků opery (AmZ, 1800, 2. Jg., No. 31, s. 539). Není jasné, kdy přesně se vrátil do Vídně, protože pro roky 1801 a 1802 nejsou k dispozici záznamy o personálu pražské opery.

⁶⁴ *Library of Congress. Albert Schatz Collection* [online]. Dostupné z: <https://www.loc.gov/collections/albert-schatz/>

Bassi se zapsal do světových dějin opery jako první Don Giovanni v pražské premiéře opery roku 1787 pod taktovkou Mozarta. Ztvárnil ale také hraběte Almavivu v prvním pražském provedení *Figarovy svatby* o rok dříve a vystoupil též jako Leporello v opeře *Don Giovanni* nebo Guglielmo v *Così fan tutte*. Proslul v roli Axura ve stejnojmenné Salieriho opeře nebo v roli krále *Theodora* v opeře se stejným názvem od Giovanniho Paisiella.⁶⁵

CALDARINI, LUIGIA

(ca 1779–1834 Parma)

Italská sopranistka. O jejím působení před příchodem do Prahy se dozvídáme jen z jednotlivých zmínek v tisku. V roce 1798 například koncertovala ve Vídni,⁶⁶ v roce 1799 v Lipsku.⁶⁷ Velký dojem udělala na spisovatele Jeana Paula, který v prosinci 1798 navštívil její koncert. V dopise příteli ji popsal jako „nevyslovitelně líbeznou, kultivovanou, dětinskou a ohnivou zároveň“, jako „kouzelné stvoření, s kterou vzlétnete a bez slyšitelného letu proklouznete mezi pomeranči a pod zlaté hvězdy“.⁶⁸ V letech 1799–1800 byla angažována v Praze v Guardasoniho operní společnosti.⁶⁹

Její další působení v Itálii shrnuje Gaspare Nello Vetro:⁷⁰ Od roku 1801 vystupovala v titulních rolích v řadě italských divadel 1801 ve Scale, 1802 v Livornu, 1805 a 1813 v Portugalsku, na benátském karnevalu 1802–1803, dále ve Florencii, 1804 ve Forle, 1806–1807 v Piavenze, 1807–1808 v Libroně. V roce 1812 se stala primadonou v *Teatro Spada* v Ceseně. V roce 1813–1814 vystupovala na karnevalu v Luce a ve stejné sezóně též ve dvorním divadle v Parmě. Zde se stala v roce 1819 jako Luisa Caldarini Donati (jejím manželem byl scénograf Paolo Donati) dvorní zpěvačkou se stálým platem a s právem vystupovat i na jiných scénách a u dvora patrně setrvala až do své smrti.⁷¹

⁶⁵ SD, GROVE, TEUBER.

⁶⁶ AmZ, 1831, 33 Jg., No. 48, sl. 803.

Pisatel zde zmiňuje mademoiselle (slečnu) Caldarini. Pravděpodobně měl tedy na mysli Luisu Caldarini, a ne Clementine Caldarini (roz. Weissenbourg).

[Die Marion Fürst pořádala zpěvačka Clementine Caldarini roku 1798 akademii ve Vídni, na které s ní vystoupila slepá klavírní virtuoska Therese von Paradies. (FÜRST, Marion. *Maria Theresia Paradis: Mozarts berühmte Zeitgenossin*. Köln, Weimar, Wien: Böhlau Verlag, 2005, s. 88.)

⁶⁷ DÖRFFEL, Alfred. *Geschichte der Gewandhausconcerte zu Leipzig vom 25. November 1781 bis 25. November 1881*. Leipzig, [Breitkopf & Härtel], 1881, s. 25.

⁶⁸ (BERLIN-BRANDENBURGISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN, ed. *Jean Paul – Sämtliche Briefe Digital* [online]. 2016 [cit. 2019-07-31]. Dostupné z https://www.jeanpaul-edition.de/brief.html?num=III_179

⁶⁹ Rok 1799 ve VERTI, 1388/111. Rok 1800 v AmZ, 1800, 2. Jg., No. 31, sl. 539.

⁷⁰ NELLO VETRO, Gaspare. *Dizionario della musica e dei musicisti del Ducato di Parma e Piacenza* [online]. 2011 [cit. 2019-06-01]. Dostupné z:

<http://www.lacasadellamusica.it/Vetro/Pages/Dizionario.aspx?ini=C&tipologia=1&idoggetto=305&idcontenuto=641>

⁷¹ Její angažmá u dvora dokládá ještě dvorní almanach z roku 1830. Viz předchozí poznámka.

CAMPI, ANTONIA (ROZ. MIKLASZEWICÓWNA-LEONOWICZ)

(1773 Lublin, Polsko – 1822 Mnichov)

Sopranistka. Jedna z největších hvězd Guardasoniho pražské italské opery. Do souboru vstoupila v době Guardasoniho působení ve Varšavě, kde byla již tehdy dvorní zpěvačkou polského krále. V roce 1791 pak s Guardasoniho souborem přešla do Prahy. Zde se provdala za basistu Gaetana Campiho, též stálého člena souboru. Nejprve se střídala v roli primadony se slavnou Margarethe Danzi, poté ovládla koloraturní role *opere serie* jako první dáma souboru. V roce 1801 se stala přední interpretkou *Divadla na Vídeňce*, od roku 1804 pak i vídeňské dvorní opery. Vedle toho byla často zvána k hostování na jiných scénách a pořádala koncertní turné. Byla vysoce ceněnou interpretkou Mozartových postav (*Královna noci* v *Kouzelné flétně*, *Donna Anna* v opeře *Don Giovanni*, *Fiordiligi* v *Così fan tutte*).

Velký obdiv sklízel její pohyblivý hlas mimořádného rozsahu a bravurní technika. Přes příležitostnou kritiku⁷² jisté herecké strnulosti a přílišného zdobení, byla považována za jednu z největších zpěvaček své doby. Její jméno bylo v roce 1859 zapsáno na oponu Novoměstského divadla v Praze spolu s dalšími 21 nejvýznamnějšími osobnostmi tehdejšího divadelního umění.⁷³

CAMPI, GAETANO

(1760 Milán – 1826)

Basista, jehož kariéru počínajíc rokem 1782 dokládá řada operních libret z italských inscenací.⁷⁴ V Guardasoniho operní společnosti působil v letech 1788–1799. Jeho doménou byly komické role staříků, podivínů a pedantů. V pražské premiéře Mozartovy opery *La clemenza di Tito* v roce 1791 zpíval roli Publia.

CANNABICH, AUGUSTA ELISABETH (TÉŽ CANABICH, PROVDANÁ DEWECHY)

(1774 Mannheim – 1805)

Zpěvačka, klavíristka. Dcera slavného mannheimského kapelníka Christiana Cannabicha, sestra jeho následovníka na postu ředitele Královské dvorní kapely v Mnichově Karla Cannabicha (1771–1806), mladší sestra krásné Mozartovy studentky Rosy Cannabich (provdané Schulz), jíž Mozart věnoval jednu klavírní sonátu, švagrová sopranistky Josephine Cannabich, roz. Woralek (1781–1830). Roku 1793 získala stipendium na studium v Itálii od bavorského kurfiřta Karla Theodora již jako dvorní zpěvačka na mnichovském dvoře. V Praze působila v italské opeře u Guardasoniho v roce 1796 a začátkem roku 1797, ale možná zde její angažmá začalo již dříve. V Praze se provdala za advokáta Jakoba Dewechy.⁷⁵

⁷² AmZ, 1800, 2. Jg., No. 31, sl. 537–538.

⁷³ SD, TEUBER.

⁷⁴ SARTORI.

⁷⁵ Beck, Rudolf L. Geschichte Und Genealogie Der Hofmusikerfamilie Cannabich 1707-1806 [online]. *Archiv Für Musikwissenschaft*, vol. 34, no. 4, 1977, s. 298–309. [cit. 30.6.2019]. Dostupné z JSTOR: www.jstor.org/stable/930662

V roce 1800 ji pisatel AmZ jmenuje ve výčtu nejlepších českých zpěvaček hned za slavnou Josephou Duschek/Josefínou Duškovou a uvádí, že také mistrně hraje na klavír.⁷⁶

Elisabeth Cannabich bývá často zaměňována se svou sestrou Rosou nebo švagrovou Josefou.⁷⁷ Všechny tři byly totiž zpěvačky a klavíristky. Rösler má ve svém soupisu nepochybně na mysli Elisabeth Cannabich. (V roce 1796 ji celým jménem uvádí Verti,⁷⁸ v AeJ⁷⁹ je zmiňována jako slečna Can(n)abich nebo slečna Elise Can(n)abich.)

Josefa se vdala až roku 1798; v době kdy Rösler psal pro zpěvačku Cannabich své árie, se tedy Josefa ještě jmenovala Woralek.

CARAVOGLIA-SANDRINI, (MARIA) LUGIA
(1782 nebo 1781–1869 Drážďany)

Sopranistka a pozdější profesorka zpěvu na konzervatoři v Praze byla miláčkem zdejšího publika. Byla dcerou mezinárodně proslulé zpěvačky Marie Eleonory Balconi-Caravoglia (1760–1821). Vystupovala již jako dítě a do Guardasoniho souboru přišla roku 1802 jako zkušená zpěvačka, která měla za sebou řadu angažmá v severní Itálii. V Praze se provdala za hobojového virtuosa Paola Sandriniho. Když byla italská opera po smrti Guardasoniho roku 1807 rozpuštěna, přestoupila k německé opeře ve Stavovském divadle. Roku 1808 odešla do drážďanské dvorní opery, kde řadu let působila pod vedením kapelníka Morlacchiho. Často také vystupovala koncertně a v Praze později několikrát hostovala. Roku 1832 se vrátila do Prahy a učila zde na konzervatoři (do r. 1835).

Nadšení publika i kritiky vyvolávala její čistá intonace, neobyčejná bravura, s jakou zpívala koloratury, i její dramatický talent. Přestože kulhala, nikdy tento fakt nebyl zmíněn jako nedostatek, který by snižoval její strhující jevištní výkony. Mezi její slavné role patřila Zuzanka ve *Figarovi*, Julia ve Spontiniho *Le Vestale* nebo Didone v opeře *Didone abbandonata* od C. G. Reissigera, kterou roku 1824 zpívala pod taktovkou C. M. Webera. Ferdinando Paer pro ni napsal roli Sophie v opeře *Sargino* (1804).

⁷⁶ „Třebaže není rodilou Češkou, mohou ji Čechy, díky všeobecné oblibě, kterou si zde získala svým angažmá v opeře a sňatku do místní rodiny, nazývat naše.“

Ueber den Zustand der Musik in Böhmen/O stavu hudby v Čechách. AmZ, 1800, 2. Jg., No. 30, sl. 513.

⁷⁷ Josephine Ca(n)abich, též Josepha, roz. Woralek, (1781 Brno – 1830 Altdorf u Norimberka) byla sopranistka, klavíristka a herečka. 1798 se provdala za ředitele *Královské dvorní kapely* v Mnichově Karla Cannabicha (1771-1806, syna slavného mannheimského kapelníka Christiana Cannabicha) a v letech 1800-1817 působila jako operní a koncertní zpěvačka v Mnichově. Roku 1807 ze zdravotních důvodů odešla z divadla a roku 1810 se tamtéž vrátila jako herečka. Po smrti svého manžela se provdala za hraběte Isenburg-Birstein.

„Cannabich, Josepha“. In: Weber-Gesamtausgabe [online]. Dostupné z: <http://weber-gesamtausgabe.de/A000261>

⁷⁸ VERTI, 1240/80.

⁷⁹ V březnovém přehledu představení v Nosticově divadle dne 17. 3. uvedeno benefiční představení pro slečnu Elise Cannabich. (AeJ, 1797, 5. Band, s. 201.)

CLAM-GALLAS, Christian Christoph / Kristián Kryštof
(1771 Prag – 1838 Praha)

Český šlechtic, nejvyšší maršálek Českého království a předseda *Společnosti vlasteneckých přátel umění (Gesellschaft patriotischer Kunstfreunde)*, *Společnosti přátel církevní hudby (Verein der Kunstfreunde für Kirchenmusik in Böhmen)* a spoluzakladatel *Jednoty pro zvelebení hudby v Čechách (Verein zur Beförderung der Tonkunst in Böhmen)*. Stejně jako jeho otec Christian Philip / Kristián Filip (1748–1805) byl velkým podporovatelem umění.

Sám byl vynikající klavírista a byl výtvarně nadaný. Roku 1797 se oženil s hraběnkou Josefinou Karolínou Clary-Aldringen, též výbornou klavíristkou a zpěvačkou. V jejich pražském paláci měli soukromé divadlo, kde se hrála opera v orchestrálním obsazení i divadlo. Často se zde také konaly hudební sešlosti, akademie a koncerty.

1812–1827 se zde pořádala dobročinná představení ve prospěch ústavu pro nemocné milosrdných bratří a jeptišek Řádu sv. Alžběty. Jejich hlavní organizátorkou byla, vedle hraběnky Šlikové a hraběte Fridricha Clam-Gallase (bratr hraběte Kristiána), hraběnka Josephine/Josefína Clam-Gallas. S inscenacemi pomáhali i profesionálové, mezi jinými i slavný ředitel Stavovského divadla Carl Liebich (Guardasoniho nástupce ve vedení divadla). Aktivní aktéři byli pak příslušníci vysoké šlechty, mezi nimi i vynikající sopranistka Marie Aloisie neboli Louise Auerspergová (roz. Clam-Gallas, sestra hraběte Kristiana). Veškeré náklady nesl hrabě Clam-Gallas.

Manželé Clam-Gallasovi pořádali též koncerty i divadelní představení na svých rodových panstvích v Libverdě, Liberci a Frýdlantě.⁸⁰

CLAM-GALLAS, JOSEPHINE/JOSEFÍNA (ROZENÁ CLARY-ALDRINGEN)
(1777 Praha –1828 Reichenberg)

Vynikající zpěvačka a klavíristka, hráčka na mandolínu. Inspirovala Beethovena k napsání slavné árie „Ah, perfido, spargiuro“, op. 65 a skladeb pro mandolínu WoO 43, 44. Beethoven se s ní seznámil při své druhé pražské návštěvě roku 1796, patrně při jedné z hudebních akademií, které se často pořádaly v paláci hraběte Clam-Gallase, na něž byli často zváni slavní hudebníci. Josefina byla tehdy snoubenkou hraběte.

Hraběnka Josefína byla známou postavou pražského hudebního i divadelního života. Aktivně se ho účastnila nejen jako organizátorka, ale i jako vynikající interpretka. Hudbu sice nepotřebovala ke své obživě, ale řada dobových pramenů zmiňuje vysokou úroveň jejího pěveckého projevu.

⁸⁰ Srov. SVOBODA, Milan a kol. *Kristián Kryštof hrabě Clam-Gallas: Stručná biografie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012.

CODECASA, CHATILLON, GIOVANNA (TÉŽ CHATIGLION)

(Vystupovala v letech 1790–1815.)

Sopranistka. Po odchodu Teresy Strinasacchi v červenci 1797 zaujala u Guardasoniho operní společnosti post první dámy v komickém žánru.⁸¹ Od roku 1790 dokládají její bohatou kariéru tištěná libreta z Corfu, Monzy, Bergama, Sanpierdareny, Milána, Verony, Mestre, Neapoli (1792–1796) a Florencie. Po angažmá v Praze znovu účinkovala v Itálii (Milán, Benátky, Terst, Modena).⁸²

CHOTEK, JOHANN / JAN NEPOMUK

(1773 Vídeň – 1824 Praha)

Český šlechtic s čestnou funkcí císařského komořího a podporovatel umění. Po univerzitních studiích ve Vídni zde v letech 1796–1799 působil jako státní úředník, poté se přestěhoval do Prahy. Ve státní službě setrval až do roku 1812, nejprve jako berounský hejtman, později jako dolnorakouský vládní rada. Byl předsedou pražského spolku pro podporu chudiny a v Praze mu bylo uděleno čestné občanství.

V roce 1799 se oženil s hraběnkou Marií Isabelou z Rottenhanu / Maria Isabelle Gräfin von Rottenhan (1774–1817), dcerou nejvyššího purkrabího Jindřicha z Rottenhanu, talentovanou grafičkou. Spolu s manželkou převzal hned po sňatku správu panství Jemniště.

Hrabě Chotek byl velký milovník hudby a dojmy z koncertů si zapisoval do deníku. Tyto zápisky se dochovaly a jsou doposud jen částečně prozkoumaným zdrojem o tehdejší hudbě v Praze.⁸³

DEFRANCESCHI, CARLO PROSPERO

(tvořil cca 1796–1800)

O Defranceschiho životě je známo jen velmi málo. V Praze spolupracoval s Guardasonim na překladu a úpravě několika německých oper do italštiny. Dle titulní strany jeho libreta k opeře *Il principe d'Itaca*⁸⁴ z roku 1797 (překlad Schikanederova *Der Königssohn aus Ithaca*, uvedeného roku 1795 ve Vídni s hudbou Franze Antona Hoffmeistera) byl tehdy studentem práv a pro Guardasoniho již upravil opery *Amor e Psiche* (pasticcio podle opery Petera von Wintera na libreto Carla Friedricha Mühlera, hudbu k mnoha novým číslům komponoval Rösler) a *Il sacrificio interrotto* (*Das unterbroche Opferfest*, hudba Peter von Winter, libreto Franz Xaver Huber). V roce 1797 ho Verti uvádí jako divadelního básníka Guardasoniho pražské opery.

⁸¹ V Praze debutovala v Paisiellově opeře *Nina, la pazza per Amore* spolu s tenoristou Vincenzem Zardim 5. července 1797. (AeJ, 1797, 8. Band, s. 206.)

V letech 1797–1798 ve Vertiho přehledech jako *prima donna buffa* pražské Guardasoniho opery. (VERTI, 1286/108, 1335/117).

⁸² SARTORI. Řada libret též online. In: *Library of Congress. Albert Schatz Collection*. Dostupné z: <https://www.loc.gov/search/?fa=contributor:codecasa,+giovanna>

⁸³ STEBLIN, Rita. Die Konzerte der Prager Tonkünstler-Societät im Ständetheater zwischen 1804 und 1822: Notizen aus Johann Nepomuk von Choteks Tagebüchern. In: *Hudební věda*, 2013, roč. 50, č. 1-2, s. 47–62.

⁸⁴ *Il principe d'Itaca*. Praga: Diesbach, 1797.

V roce 1798 odešel do Vídně,⁸⁵ kde spolupracoval s Ferdinandem Paërem/Paerem (*Il morto vivo*, 1799) a Antoniem Salierim, pro něhož napsal libreta k operám *Falstaff, ossia Le tre burle* (založeném na Shakespearově hře *Veselé paničky Windsorské*, premiéra Vídeň roku 1799), *Angiolina* (předloha Johnsonova *Epicoena*, Vídeň 1800) a *Cesare in Farmacusa* (dle Plutarcha, Vídeň 1800).⁸⁶ Pro Röslera napsal Defranceschi libreto k opeře *La Pace di Klentsch* (RK 14), provedené v Praze roku 1797 nebo v prvních měsících roku 1798.⁸⁷

DOLLIANI, THERESE (TÉŽ DOLIANI, DOLIAGNY)

Německá sopranistka⁸⁸, dle AmZ pocházela z Lipska.⁸⁹ V říjnu 1796 poprvé vystoupila u Guardasoniho operní společnosti, v následujícím roce ji *Allgemeines europäisches Journal* jmenuje jako druhou sopranistku tohoto ansámblu⁹⁰ a působila zde i v roce následujícím.⁹¹

V letech 1799–1800 zpívala po boku slavné Angeliky Catalani v divadle *La Fenice* v Benátkách,⁹² také v Anconě, Maceratě a Senigallie.⁹³ Později se provdala za markýze Caradoriho v Římě.⁹⁴

GUARDASONI, Domenico

(cca. 1731 Modena – 1806 Vídeň)

Impresárió, režisér, zpěvák. Guardasoniho kariéra virtuózního tenoristy je poprvé doložena v Bologni roku 1762. V následujících letech vystupoval ve Florencii a v Benátkách. Roku 1764 se stal členem nově založené Bustelliho společnosti. Zpíval i na jejich zahajovacím koncertě v Divadle v Kotcích, které se stalo jejich domovskou scénou na dalších 15 let. Část sezóny společnost hostovala v Karlových Varech (léto 1765), Drážďanech a Lipsku (od 1765), jezdila též do Braunschweigu a Hamburku.

Po smrti Giuseppe Bustelliho (1731–1781) přebírá vedení společnosti vynikající zpěvák a manažer Pasquale Bondini (1737–1789) a italská operní společnost pokračuje ve své činnosti v Thunovském paláci na Malé Straně, kde Bondini Guardasoniho angažuje též jako režiséra a zástupce impresária. Když po dostavbě Hraběcího Nosticova divadla v roce 1783 začíná Bondiniho společnost působit

⁸⁵ Defranceschiho dopisy z ledna, června a července 1798 baronovi de Puteani a Piattolimu. Polská akademie věd, vědecké centrum v Římě. Piattoliho archiv. Inv. č. AR PAN 330A, 330B, 330C. (Dostupné online z: <http://piattoli-archive.eu>).

⁸⁶ BAUMAN, Thomas. „Defranceschi, Carlo Prospero“. GROVE. [cit. 2019-06-24]. Dostupné z <https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-5000005167>

⁸⁷ VERTI, 1286/109.

⁸⁸ V přehledu pražského listopadového programu 1797 poznamenává u koncertu dne 10. 11. ve prospěch slečny Doliagny pisatel AeJ (1797, 11. Band, s. 193): „... tak dobrá zpěvačka, a tak hezká německá dívka! ... kéž by se věnovala německému divadlu, kde je dobrých a cituplných zpěváků tak málo ...“

⁸⁹ AmZ, 1820, 22 Jg., No. 42, sl. 707.

⁹⁰ AeJ, 1797, 2. Band, s. 185.

⁹¹ VERTI, s. 1286/108.

⁹² FELDMAN, Martha. *Opera and Sovereignty: Transforming Myths in Eighteenth-Century Italy*. University of Chicago Press, 2007, s. 396.

⁹³ SARTORI.

⁹⁴ *Vaterländische Blätter für den österreichischen Kaiserstaat*. Wien: Anton Strauss, 1817, 1. Band, No. 34, s. 284.

i na tamní scéně, předává Bondini postupně řadu povinností na Guardasoniho a ten se stává roku 1788 i formálně jejím ředitelem. Roku 1791 se stává hlavním nájemcem Nosticova divadla, a když divadlo v sezóně 1798/1799 odkoupí české stavy, také prvním ředitelem Stavovského divadla, kde působí až do své smrti roku 1806.

Do vedení společnosti italských virtuosů s vynikající pověstí se tak v roce 1788 dostává muž s bohatými pěveckými a divadelními zkušenostmi (vedle angažmá u Bustelliho působil také v sezóně 1772/1773 v souboru Vídeňského dvora, roku 1774 ve společnosti J. Kurtze ve Varšavě, v roce 1779 vystupoval na festivalu v Benátkách) i se skvělými manažerskými schopnostmi.

Guardasoni se přímo zasloužil o úspěšná provedení Mozartových oper v Praze (včetně prvního pražského provedení *Figarovy svatby* roku 1786 a premiéry *Dona Giovanniho* 29. 10. 1787). Už jako impresárió uvedl též *Dona Giovanniho* poprvé mimo Prahu (1. 6. 1788 v Lipsku) a angažoval Mozarta pro kompozici opery *La clemenza di Tito*, objednané českými stavy pro korunovaci císaře Leopolda II. českým králem, jejíž nastudování a uvedení 6. 9. 1791 Mozart osobně řídil.

Guardasoni si dokázal udržet přízeň pražského publika i v době, kdy dlouhodobá obliba italské opery začala klesat. Na konci 18. století uvedl řadu populárních německých zpěvoher v přepracované italské verzi. Na jeho objednávku tak vznikla např. italská verze Mozartovy *Kouzelné flétny* (*Il flauto magico* v adaptaci Scipione Piattoliho),⁹⁵ další Schikanederův text tentokrát na hudbu Hoffmeisterovu byl přepracován Carlem Prosperem Defranceschi a uveden jako *Il principe d'Itaca* (1797). Defranceschi také pro Guardasoniho upravil Winterovy opery *Das unterbrochene Opferfest* (*Il sacrificio interrotto*, 1796) a operu *Psyche* (*Amore e Psiche*, 1797).⁹⁶ Za Guardasoniho působení byla v divadle vedle německých produkcí také pravidelně uváděna divácky úspěšná nedělní představení v češtině.

Když 14. 6. 1806 neočekávaně zemřel na cestě do Vídně, přežila ho jeho společnost jen o 10 měsíců. S jeho nástupcem ve funkci ředitele Karlem Liebichem (1773-1822) se Stavovské divadlo stalo německou scénou.⁹⁷

KUCHARZ, JOHANN BAPTIST/JAN KŘTITEL KUCHAR (1751 Choteč – 1829 Praha)

Varhaník, cembalista a hudební skladatel. Studoval na jezuitských gymnáziích v Hradci Králové a v Jičíně. Byl žákem varhaníka Josefa Segera. Od roku 1772 působil jako varhaník v kostele sv. Jindřicha v Praze a také učil hudbu v pražských šlechtických rodinách. Byl Röslerovým předchůdcem na místě kapelníka u Bondiniho později Guardasoniho operní společnosti. S divadelním orchestrem hrál v době,

⁹⁵ Srov. Woodfield, Ian. *Performing Operas for Mozart: Impresarios, Singers and Troupes*. Cambridge University Press, 2012, s. 197.

⁹⁶ Srov. RR, s. 6–11. Na hudební adaptaci opery *Psyche* se významně podílel Johann Joseph Rösler.

⁹⁷ Srov. JAKUBCOVÁ, Alena. „Guardasoni, Domenico“. In: SD, s. 208–212.

Srov. VOLEK, Tomislav. „Guardasoni, Domenico“. In: GROVE.

Srov. TEUBER, s. 260–276, 321–371.

kdy se v Praze poprvé uváděly Mozartovy opery. Pro opery *Figarova svatba*, *Don Giovanni* i *Così fan tutte* vypracoval klavírní výtah, zažil také uvedení *La Clemenza di Tito*.⁹⁸

V roce 1790 se stal též varhaníkem ve Strahovském klášteře. Kuchař je autorem řady varhanních skladeb, ale také baletů a oper. Byl jedním z hlavních iniciátorů založení *Jednoty umělců hudebních ku podpoře vdov a sirotků / Tonkünstler Wittwen und Waisen Societät*, profesní hudební organizace pro zajištění rodin hudebníků.

Pisatel AmZ ho v roce 1800 charakterizuje jako nejlepšího pražského varhaníka s excelentní znalostí generálbasu a oblíbeného učitele hry na harmoniku i na klavír, který je navíc osvícený a charakterní člověk.⁹⁹

KUNZ, THOMAS ANTON

(1756 Praha – 1830 Praha)

Skladatel, klavírista a vynálezce. Studoval právo a filozofii na pražské univerzitě a hudbu u pražského varhaníka Josefa Prokopa. Vynalezl hudební nástroj s názvem „Orchestrion“,¹⁰⁰ jenž byl jakýmsi propojením klavíru a varhan, a podařilo se mu vylepšit nástroj zvaný „Bogenflügel“. Tento nástroj vynalezený Carlem Andreasem von Meyer propojoval smyčcovou a klávesovou mechaniku a Kunzovo vylepšení spočívalo ve ztišení mechanismu, který pohyboval smyčcem, a tedy lepší zvukové vlastnosti. Nástroj měl silný zvuk a hodil se především pro pomalé skladby.

Dva z jeho *Singspielů* byly provedeny v Praze, *König Wenzel* (1778) a *Die Bezauberten* (1779). Jeho německé písně a klavírní part ke kantátě *Pygmalion* vyšly tiskem.¹⁰¹ V krátkém medailonku otištěném v AmZ je Kunz vylíčen jako šikovný klavírista, znalec umění a důvtipný vynálezce.

Rösler ho jmenuje jako svého přítele ve věnování tištěného vydání *Symfonie Es dur* (RK 167) a pro jeho nově vynalezený nástroj „Bogenflügel“ zkomponoval *Kvintet Es dur* (RK 89).

⁹⁸ TEUBER, wikipedie.

⁹⁹ AmZ, 1800, 2. Jg., No. 29, sl. 502.

¹⁰⁰ Nejedná se o stejnojmenný mechanický nástroj, který roku 1805 vynalezl Johann Nepomuk Mälzel. Kunzův „Orchestrion“ byl dvoumanuálový nástroj s pedálem opatřený strunami i píšťalami. Válec umožňoval plynulé změny dynamiky. Tyto zvukové možnosti se daly využívat samostatně nebo kombinovaně.

¹⁰¹ BUCHNER, A. a A. ORD-HUME. „Kunz, Thomas Anton“. GROVE. [cit. 28.1.2018]. Dostupné z:

<http://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000015677>

KUTCHERA, JOHANN/KUČERA, JAN FRANTIŠEK (TÉŽ KUTŽERA, KUTSCHERA)

(ca 1745–1836 Praha)

Hudební skladatel, houslista v operním divadle, ředitel kůru v kostelech sv. Petra, sv. Jindřicha a sv. Havla v Praze.¹⁰² Kutchera byl jedním ze zakládajících členů *Jednoty umělců hudebních ku podpoře vdov a sirotek* / *Tonkünstler Wittwen und Waisen Societät*, sdružení profesionálních hudebníků, založené roku 1803 za účelem zajištění penzijního zabezpečení hudebníků a jejich rodin.¹⁰³

Rösler pro Kutcheru zkomponoval tři skladby ve stejném obsazení (S, A, T, B, smyčce, 2 flétny, 2 hoboje, 2 lesní rohy, 2 trumpety, tympány a varhany) – *Moteto C dur* (RK 24), *Moteto D dur* (RK 25) a *Te deum* (RK 43).

LIEBICH, CARL JOHANN

(1773 Mainz – 1816 Praha)

Herec, režisér, divadelní ředitel. Carl Liebich byl jednou z nejvýznamnějších osobností pražského divadla. V Praze působil od r. 1798 nejprve jako herec v Schopfově společnosti, kterou Guardasoni v té době najímal pro provoz německého divadla, později také jako režisér. Po náhlé Guardasoniho smrti se stává roku 1806 ředitelem Stavovského divadla a díky jeho skvělým divadelním schopnostem, ale i výjimečným lidským kvalitám, zde nastává zlatá éra německé činohry. Liebich byl vynikající herec i režisér a byl neobyčejně populární jak mezi herci (říkalo se mu „Papa Liebich“), tak u pražské veřejnosti. Nepodařilo se mu ale udržet chod italské opery, ani obhájit před stavy další provoz českých nedělních představení. Ze Stavovského divadla se tedy stává německé divadlo. Jeho velkým úspěchem bylo založení penzijního fondu pro herce.¹⁰⁴

MASSA, CESARE (TÉŽ MAZZA)

O životě tenoristy Cesara Massy se podařilo zjistit jen velmi málo. Do Prahy přišel po řadě angažmá začínajícími v Bologně roku 1795¹⁰⁵ a v Guardasoniho opeře působil v letech 1798–1800 jako první

¹⁰² „Zpráva o stavu hudby v Čechách“, otištěná v AmZ v několika číslech na pokračování na jaře roku 1800, uvádí vedle zmíněného Jana Kuchaře ještě další dva jmenovce, také skvělé hudebníky, třebaže z amatérských kruhů. Jeden z nich, Joseph Kutschera / Josef Kučera, pracoval v roce 1800 v kanceláři zemského gubernia a druhý byl vystudovaný právník. Oba hráli výborně na housle a violoncello a dle pisatele by měli veškeré předpoklady i talent pro profesionální dráhu, kdyby se jí věnovali. (AmZ, 1800, 2 Jg. No. 29, sl. 305).

Jeden z nich je patrně totožný s pozdějším guberniálním radou a zemským komořím Josephem KUTCHEROU / Josefem Kučerou (1771–1855), též přísedící komise Stavovského divadla, který patřil k významným osobnostem pražského hudebního života a k pražským přátelům Mozarta. Tento Röslerův vrstevník stál v roce 1826 u zrodu důležitého hudebního Spolku pro pěstování hudby církevní v Čechách (*Verein der Kunstfreunde für Kirchenmusik in Böhmen*) a angažoval se v jeho vedení. Razítkem tohoto spolku je označen i opis partitury a partů Moteta D dur (RK 25), nacházející se v archivu Pražské konzervatoře, který je věnován pravděpodobně Janu Kučerovi.

¹⁰³ FREEMANOVÁ, Michaela. Prague's Society of Musicians (1803–1903/1930) and its role in the music and social life of the city. In: *Hudební věda*. Praha: Academia, 2003, roč. XI, č. 1, s. 5.

¹⁰⁴ ČDE, TEUBER.

¹⁰⁵ SARTORI.

tenor.¹⁰⁶ Do roku 1803 byl následně členem vídeňské opery. Dle kritiky měl velmi průrazný, ale přesto příjemný hlas.

PIATTOLI, SCIPIONE

(1749 Florencie – 1809 Altenburg)

Katolický kněz, spisovatel, pedagog, politický aktivista, významná osobnost polského osvícenství.

Po desetiletém působení na univerzitě v Modeně emigroval do Polsko-litevské unie a zde (později v královských službách) působil jako mediátor mezi králem a reformní stranou. Do polských dějin vstoupil jako spoluvůrce Ústavy ze 3. května 1791 a i po jejím neúspěchu působil v polských diplomatických službách, ale po porážce Kościuszkova povstání musel emigrovat. V letech 1794–1800 byl vězněn Rakušany, nejprve v Josefově, od r. 1795 v Praze.

Propuštěn byl patrně díky vlivu polského knížete Czartoryského, pozdějšího ruského ministra zahraničí (s nímž následně v ruských službách spolupracoval), a kuronské vévodkyně Dorothey von Medem, na jejímž dvoře působil jako vychovatel a důvěrný rádce.

Piattoli se stal předlohou postavy Abbé Moria v románu *Vojna a mír* Lva Nikolajeviče Tolstého. Piattoli napsal pro Röslera dvě libreta a dle Iana Woodfielda je také autorem italského překladu Mozartovy *Kouzelné flétny*.¹⁰⁷

PONZIANI, FELICE (TÉŽ PONZANI)

Buffo bas. Jedna z velkých pěveckých hvězd pražského operního divadla své doby. Jeho fantastická kariéra v severní Itálii je zdokumentována již od roku 1778.¹⁰⁸ V devadesátých letech často vystupoval ve Vídni. V Praze zpíval Ponziani poprvé roku 1782 a proslavil se zde v roli Figara roku 1786. Ztvárnil zde také prvního Leporella s takovým humorem a komediálním talentem, že si získal srdce publika i kritiky. Do Prahy se vrátil znovu roku 1800 a působil zde nejméně do roku 1802.¹⁰⁹

STRINASACHI, TERESA (TÉŽ STRINA SACCHI, STRINASACHI, STRENASACHI)

(1764 Ostiglia v Itálii) – 1838 Londýn nebo Itálie)

Sopranistka, vynikající interpretka komických rolí. V letech 1793–1797 členka Guardasoniho italského souboru v pražském Nosticově divadle. Nejprve jako *seconda donna* (po boku Antonie Campi a Elisabeth Cannabich), později *prima donna*. Když přišla do Prahy, měla za sebou již řadu úspěchů v Itálii, především v *buffo* rolích (Mantova, Chioggia, Treviso, Udine, Padova, Florencie, Voltera).

¹⁰⁶ VERTI, 1335/117, 1388/111.

AmZ, 1800, 2. Jg., No. 31, sl. 538.

¹⁰⁷ WOODFIELD, Ian. *Performing Operas for Mozart: Impresarios, Singers and Troupes*. Cambridge University Press, 2012, s. 200.

¹⁰⁸ SARTORI.

¹⁰⁹ „Ponzani, Felice“. In: Operissimo [online]. Dostupné z:

<https://hosting.operissimo.com/triboni/exec?method=com.operissimo.artist.webDisplay&id=ffcyoieagxaaaabfack&xsl=webDisplay&searchStr=Felice%20Ponzian>

Její kariéra pokračovala hvězdnými angažmá v žánru komické opery v Itálii (Benátky, Verona, Vicenca, Udine, Padova). V letech 1801–1805 sklízela skvělé kritiky v Paříži. Roku 1806 zpívala ve *Scale* v Miláně, následující rok v divadle *La Fenice* v Benátkách. V letech 1808–1809 působila jako *prima buffa* v italské opeře v Amsterdamu. Po návratu do Itálie působila opět v Padově a ve Florencii, ještě roku 1816 hostovala v Paříži, roku 1823 v Londýně a roku 1830 v Padově.

Kritika chválila vedle jejího krásného pružného hlasu také její skvělé herecké schopnosti, šarm a přirozenost. Teresa Strinasachi patřila k největším pěveckým hvězdám komické opery své doby.¹¹⁰

WRANITZKY, ANTON/ANTONÍN VRANICKÝ

(1761 Nová Říše – 1820 Vídeň)

Hudební skladatel a houslista, první kapelník knížete Josefa Františka Maxmiliána Lobkowitz. Vystudoval filozofii a právo na jezuitské akademii v Brně. Hudební vzdělání získal od svého bratra, Pavla Vranického (1756–1808), vynikajícího houslisty a pozdějšího koncertního mistra a dirigenta operního orchestru Dvorního divadla ve Vídni.

Antonín nejprve ve Vídni získal místo sbormistra a studoval kompozici u Mozarta, Haydna a J. G. Albrechtsbergera. Kolem roku 1790 vstoupil do služeb knížete Josefa Františka Maxmiliána Lobkowitz jako skladatel a učitel hudby a poté, co kníže převzal správu nad rodinným majetkem a ustavil stálou kapelu, také prvním kapelníkem knížecího orchestru. V roce 1807 kníže natrvalo přesídlil do Vídně a stal se členem vedení vídeňského Dvorního divadla. Vranického jmenoval dirigentem operního divadelního orchestru. Od roku 1814 Vranický také vedl orchestr Divadla na Vídeňce. Od roku 1812 do roku 1816 byl též pověřen vedením Dvorního hudebního nakladatelství.

ZARDI, VINCENZO

(vystupoval v letech 1794–1803)

Tenorista Vincenzo Zardi vystoupil v Praze u Guardasoniho poprvé v červenci 1797¹¹¹ a působil zde jako *primo mezzo carattere* (spolu s Luigim Benedettim) a zpěvák opery *buffo* do jara 1798.¹¹² Jeho pražskému angažmá předcházely vystoupení v Itálii (1794 v Padově, a dále v Korfu, Gorizii, Lublani, Benátkách, Udine), kam se též vrátil. (Angažmá v Udine, ve Ferraře, Florencii a Benátkách). Řada tištěných libret ukazuje na působení v Miláně v letech 1803–1804.¹¹³

¹¹⁰ SD, GROVE.

¹¹¹ AeJ, 1797, 8. Ban), s. 206.

¹¹² VERTI, 1286/108.

¹¹³ Řada libret online. Dostupné z *Library of Congress. Albert Schatz Collection*:
<https://www.loc.gov/search/?in=&q=Zardi%2C+Vincenzo&new=true&st=>

NEJČASTĚJI CITOVANÉ PRAMENY

- RR Gius. Rsr. [Rösler]. *Repertorio del tutte le mie composizioni incominciando dall'anno 1796. Parte prima*. Wien, Gesellschaft der Musikfreunde in Wien, Archiv (A-Wgm). Sig. 1248/34. [Autograf].
Basel, Musikakademie der Stadt Basel, Vera Oeri-Bibliothek (CH-Bm). Sig. MAB F 5095. [Faksimile, neznámé místo, vydavatel a rok vydání].
- MB Nachricht vom Leben und den Werken des Tonsetzers Joseph Rösler. *Monatsbericht der Gesellschaft der Musikfreunde*. Wien: Gesellschaft der Musikfreunde des Österreichischen Kaiserstaates, 1829, roč. 1, s. 38–43.
- RK Komentovaná edice Röslerova *Repertorio del tutte le mie composizioni* (RR), která je součástí této práce a bude zveřejněna na konci tohoto projektu. Jednotlivé záznamy byly pro usnadnění orientace v Röslerově rozsáhlém repertoáru očíslovány a okomentovány a odkazují na ně čísla RK 1, RK 2 atd.

Slovníky z 18. století (chronologicky)

- GERBER GERBER, Ernst Ludwig. *Neues historisch-biographisches Lexikon der Tonkünstler, ... Dritter Theil. K.–R.* Leipzig: A. Kühnel, 1813, s. 899–900.
- DLABACZ DLABAČ, Gottfried Johann. *Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen und zum Theil auch für Mähren und Schlesien. Zweiter Band, J–R.* Prag: Gottlieb Haase, 1815, s. 588.
- ÖNE GRÄFFER und CZIKANN. *Oesterreichische National-Encyklopädie ... Bd. 4 (N bis Sedria)*. Wien: In Commission der Friedr. Beck'schen Universität–Buchhandlung, 1836, s. 402.
- SCHILING SCHILING, Gustav. *Encyclopädie [!] der gesamten musikalischen Wissenschaften oder Universal-Lexicon der Tonkunst. Sechster Band. Riesenharfe bis Zyka*. Stuttgart: Franz Heinrich Köhler, 1838, s. 65–66.
- GATHY GATHY, August. *Musikalisches Conversations-Lexikon: Encyklopädie der gesammten Musik-Wissenschaft für Künstler, Kunstfreunde und Gebildete*. Hamburg: Niemeyer, 1840, s. 385.
- FÉTIS FÉTIS, François-Joseph. *Biographie universelle des musiciens et bibliographie générale de la musique: Na–Ry. Tome septième*. Bruxells: Meline, Cans et C., 1841, s. 455–456.
- GASSNER GASSNER, F. S. Dr. *Universal-Lexikon der Tonkunst: Neue Handausgabe in einem Bande*. Stuttgart: Franz Köhler, 1849, s. 732.
- MEYER MEYER, J. *Das große Conversations-Lexikon für die gebildeten ... Zweite Abtheilung ... Sechster Band*. Robetta–Sandstein. Hildburghausen: Bibliographisches Institut, 1851, s. 98.

- BERNSDORF BERNSDORF, Eduard. *Neues Universal-Lexikon der Tonkunst: ... Dritter Band*. Offenbach: Johann André, 1861, s. 361.
- RIEGER RIEGER, František, Ladislav, ed. *Slovník naučný: Díl sedmý. R–Ržew*. Praha: I. L. Kober, 1868, s. 581.
- PAUL PAUL, Oscar. *Handlexikon der Tonkunst. Zweiter Band. L – Z, Nachtrag*. Leipzig: Heinrich Schmidt, 1873, s. 351.
- WURZBACH WURZBACH, Constant von. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich: ... Sechszwanzigster Teil Rhedey – Rosenauer und Nachträge (VI. Folge)*. Wien: Druck und Verlag der k. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1874, s. 242–244.
- MENDEL MENDEL-REISSMANN. *Musikalisches Conversations-Lexikon: Eine Encyclopädie der gesammten musikalischen Wissenschaften. Für Gebildete aller Stände. Achter Band*. Berlin: Robert Oppenheim, 1877, s. 385.

Periodika

- AeJ TRASSLER, Joseph Georg, ed. *Allgemeines europäisches Journal*. Brünn: J. G. Trassler, 1796–1798.
- AmZ ROCHLITZ, Friedrich, ed. *Allgemeine musikalische Zeitung*. Leipzig: Breitkopf und Härtel, Leipzig, 1798–1818.
- HÄRTEL, Gottfried Christoph. *Allgemeine musikalische Zeitung*. Leipzig: Breitkopf und Härtel, Leipzig, 1819–1827.

Další prameny (abecedně)

- SD JAKUBCOVÁ, Alena, ed. *Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století. Osobnosti a díla*. Praha: Divadelní ústav – Academia, 2007.
- GROVE *Grove Music Online* [online]. Oxford University Press, 2001. <https://www.oxfordmusiconline.com/> (cit. 30.07.2019).
- MGG LÜTTEKEN, Laurenz, ed. *MGG Online: Die Musik in Geschichte und Gegenwart* [online]. Kassel, Stuttgart, New York: 2005, online 2016. <https://www.mgg-online.com/> (cit. 30.07.2019).
- SARTORI SARTORI, Claudio. *I libretti italiani a stampa dalle origini al 1800: Catalogo analitico con 16 indici*. Cuneo: Bertola & Locatelli Editori, 1990–1994.
- TEUBER TEUBER, Oscar. *Geschichte des Prager Theaters. Von den Anfängen des Schauspielwesens bis auf die neueste Zeit. 2. Teil*. Prag: A. Haase, 1885.
- VERTI VERTI, Roberto, ed. *Un almanacco drammatico: l'indice de' teatrali spettacoli 1764-1823. Vol. 2*. Pesaro: Fondazione Rossini, 1996.